

"MÄ OLEN VIELÄ NUORI JA MAAILMA ON MULLE AUKI"
Nuorten tulevaisuudenkuvista – maailmankuvista ja elämismaailmasta

Paula Laurila

Kasvatustieteen syventävien
opintojen tutkielma
Tammikuu 2006
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteen laitos

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	1
Tiivistelmä	2
Abstraction	3
JOHDANTO	6
1.1 Tutkimusongelmat	8
1.2 Tutkimusmenetelmät	9
Fenomenologinen ote	9
1.3 Tutkielman toteuttaminen ja aineiston hankinta	10
1.4. Grounded theory menetelmä ja aineiston analyysi	10
1.5 Yleistettävyyys	11
1.6 Tutkimuksen luotettavuus	12
2. POSTMODERNISMI NUORTEN ELÄMÄNKENTTÄNÄ	14
2.1 Onko nuoren elämä katkonaista ja kaoottista?	15
2.2 Nuori simulaatiotodellisuuden pyörteissä	16
2.3 Asettaako postmodernismi rajoja?	17
2.4 Kiire ja pinnallisuusmarkkinat elämäntapana	18
2.5 Uusien tarpeiden syntyminen ja synnyttäminen	18
2.6 Postmoderni vapausdilemma	19
3. EKSISTENTIALISUUS JA NUOREN ELÄMISMAAILMA	20
3.1 Valinnanvapaus ja vastuu	20
3.2 Itsereflektio ohjaa tekemällä oppimista	21
3.3 Jäsentyminen, liittyminen, tieto ja toiminta	21
4. NUORUUS	25
4.1 Nuoriso	25
4.2 Nuoruus ja identiteetin kehitys	26
Identiteetin kehittymisen kolme vaihetta Keganin mukaan:	30
4.3 Nuorten arvomaailma	30
4.4 Nuorten arvoja	32
5. MAAILMANKUVA	36
5.1 Nuoren maailmankuvan rakentamisesta	37
5.2 Kaverit, auktoriteetit ja ihanteet	39
5.3 Nuoret ja muuttuva yhteiskunta	41
5.4 Yhteiskunta ja globaalisuus	43
5.5 Koulutus ja kasvatusta nuorten maailmankuvan rakentajina	44
5.5.1 Opiskelu siltana ammattiin	46
5.5.2 Koulutusyhteiskuntako avain menestymiseen?	47
5.5.3. Koulusta oppia elämää varten	48
6. TULEVAISUUDENKUVA VALINTOJEN MOTIIVINA	51
6.1 Nuorten tulevaisuudenkuvasta	51
6.2 Painaako nuori paniikkinappulaa negatiivisen tulevaisuudenkuvan seurauksena?	53
6.3 Onko nuorilla uskoa itseensä ja tulevaisuuteen?	54
7. TULOSTEN ANALYYSIÄ JA YHTEENVETOA	56
Sosiaaliset suhteet	57
Ekonomisen aseman saavuttaminen	58
Yhteiskunnalliset ja maailmanlaajuiset ilmiöt	59
Tuloksia postmodernismin valossa	62
PÄÄTELMÄT	64
LÄHTEET	73
LIITE	81

Tiivistelmä

Tämän tutkielman tarkoituksena on kuvata yläasteen viimeisellä luokalla olevien nuorten käsityksiä, ajatuksia ja toiveita heidän elämästään. Tutkielmassa on tarkasteltu nuorten ajatuksia tämän hetkisestä elämästä sekä heidän tulevaisuuden haaveitaan ja suunnitelmiaan osana heidän maailmankuvansa.

Tutkielman teoreettisena lähtökohtana ovat postmoderni suuntaus ja eksistentiaalinen ihmiskäsitys. Tutkielmassa on pyritty selvittämään mitä nuori ajattelee tämän päivän elämästään ja tulevaisuudestaan. Mitä hän toivoo, pelkää, vihaa? Mihin hän uskoo ja luottaa? Mistä hän unelmoi?

Tutkielmassa on käytetty fenomenologista tutkimusotetta ja Grounded theory menetelmää. Fenomenologisen otteen painopiste on yksilön kokemusmaailman tarkastelussa ja yhteiskunnan rakenteelliset tekijät on jätetty vähemmälle huomiolle. Tutkielma muistuttaa siis tapaustutkimusta, joten tuloksia ei voida yleistää tilastollisesti.

Empiirinen aineisto eli anonyymit nuorten kirjoitelmat kerättiin keväällä 2001 Järvenpään ja Kokkolan yläasteen luokan oppilailta. Molemmista kouluista osallistui tutkielmaani yksi luokka, yhteensä 35 oppilasta. Tutkimuskohteeksi oli valittu harkinnanvaraisesti kaksi väkiluvultaan lähes samankokoista, mutta kulttuuriltaan ja historialtaan sekä muilta edellytyksiltään erilaista koulua.

Nuorten ajatukset ja asenteet tulevaisuudestaan osoittautuivat osittain ristiriitaisiksi. Nuoret saattoivat ihastella ja haaveilla materialistisesta elämästä ja tulevaisuudesta, mutta olivat huolissaan ympäristön, yhteiskunnan tai perheenjäsentensä tilanteesta ja tulevaisuudesta. Omaa elämäänsä useimmat nuoret pitivät onnellisena, mutta yhteiskunnallinen ja maailmanlaajuinen tilanne aiheutti epävarmuutta ja pelkoja.

Nuoret haaveilivat perinteisistä asioista, vaikka monet pitivät tärkeänä ”elää tässä ja nyt”. Lähes kaikki nuoret korostivat ystävyys- ja perhesuhteiden merkitystä, kodin perustamista sekä opiskelu- tai työpaikan löytämistä. Opiskeluun nuoret suhtautuivat pääsääntöisesti myönteisesti. Lisäksi useimmat uskoivat koulutuksen lisäävän elä-

mässä menestymistä. Vain muutama suhtautui kouluun välinpitämättömästi. Nuoret pitivät tärkeänä puhdasta luontoa, maailmanrauhaa ja tasavertaisuutta. Sitä vastoin postmodernit elämänsisällöt ja asenteet eivät korostuneet nuorten kirjoituksissa. Myönteisen maailmankuvan ja tulevaisuudenkuvan omaksuneiden nuorten myöhemmät elämänvaiheet voisi olla seuraava tutkimusaihe.

Myönteisen maailmankuvan ja tulevaisuudenkuvan rakentamisessa kasvatusta ja opetuksen ammattilaiset ovat etusijalla. Tietoa nuorten ajatuksista, käsityksistä ja toiveista voidaan hyödyntää esimerkiksi koulutuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Avainsanat

Nuoret, maailmankuva, tulevaisuudenkuva, postmoderni

Abstraction

The purpose of this study is to describe the secondary school ninthgraders' opinions, thoughts, and hopes concerning their lives. The study deals with the adolescents' opinions of the present time life and their dreams and plans of the future as part of their ideology.

The theoretic starting point of the study is based on the postmodern movement and the existentialistic concept of humanity. The study strives to clarify what a young person thinks of his or her life and future. What does he or she hope, fear, and hate? What does he or she believe in and trust? What are young people dreaming of?

A phenomenological approach to research and the grounded theory method were employed in the study. The focus of the phenomenological standview lies in the scrutiny of the individual's world of experience. Less attention has, therefore, been paid to the structural factors of society. Thus, the investigation resembles a case

study, which makes it impossible to make statistical generalizations on the basis of the results.

The empirical material, which constitutes anonymous writings of young people, was collected in the spring of the year 2001 among the students of classes on the upper level of the comprehensive schools in Järvenpää and Kokkola. One class of both the schools, 35 students in total participated in the investigation. Two schools of almost equal numerical size of students but with different culture and history and other conditions for studies were discretionally selected to be the subject of the research.

The adolescents' ideas and attitudes concerning their future proved to be partly contradictory. The students concerned could dream with admiration of traditional life and future, but were, at the same time, worried about the present environmental and social conditions and the situation in their families and about the future on the whole. Most of the young people regarded their life as being happy, but the social and global situation appeared to cause feelings of uncertainty and fears.

The young were dreaming of conventional things, even though many of them considered it important "to live here and now." Almost all of them stressed the significance of friendship-and family relationships. The idea of establishing a home, acquiring a student place, and a job was also considered important. In most cases, the students' attitudes towards studies were positive. Besides this, most of them believed that education increased success in life. Only a few students showed indifference towards school. The young appreciated clean nature, world peace, and equality. Contrary to this, postmodern contents of life and attitudes were not emphasized in the writings produced by the students. The later phases of those, who had adopted a positive view of the world and the future, could certainly be a relevant research area for a possible continuation of this study.

Professional educators and amongst them teachers certainly take precedence over the building of a positive aspect of the world and future. Information about young people's thoughts, opinions, and desires can thus be used, for example, in the planning, realization, and evaluation of education.

Keywords

Adolescent, view of the world and future, postmodern

”MÄ OLEN VIELÄ NUORI JA MAAILMA ON MULLE AUKI”

Nuorten tulevaisuudenkuvista – maailmankuvista ja elämismaailmasta

JOHDANTO

Jonathan Swift on sanonut, että **”jokainen tahtoo elää kauan, mutta ei tulla vanhaksi.”** Mitä pidempään taloudellisen itsenäisyyden saavuttaminen kestää, sitä vaikeampaa on vakiintuminen, oman kodin perustaminen, perheellistyminen ja lasten hankkiminen. Pidentynyt nykyisyys näyttääkin johtaneen uudenlaiseen elämänvaiheiden ja -sfäärien jakoon. Aikaisemmin aikuinen elämä perustui työn ja kodin väliseen jakoon, mutta nyt nuoret jakavat elämänvaiheet yhtäältä elämään ja toisaalta työhön ja perheeseen. Elämä viittaa vakiintuneen ammatillisen aseman saavuttamisesta, perheen perustamisesta ja vanhemmuutta edeltävään vaiheeseen. Nuoret haluavat tehdä ”omat juttunsa” ennen paikalleen asettumista. (Lewis et al, 1999)

Kun tulevaisuutta on vaikea suunnitella, on paras keskittyä nykyisyyteen. Omien juttujen tekemisen korostaminen voidaankin tulkita epävarmuudessa elämisen selviytymisstrategiaksi. Nuoren elämistä ja olemista kuvaa hyvin riskin käsite, joka viittaa tulevaisuuden mahdollisuuksiin liittyviin uhkiin. Tulevaisuuden kontrollointi on toki aina ollut vaikeaa, mutta tulevaisuuteen ja siihen liittyviin riskeihin suhtautuminen on muuttunut yhteiskunnan modernisoitumisen myötä. Ennen se, mitä tuleman piti, ymmärrettiin olevan korkeimman kädessä tai kohtalon sanelemaa. Nykyinen käsitys on, että se, mitä tulevaisuus tuo tullessaan on pitkälle kiinni yksilön omista teoista ja valinnoista. (Giddens 1999, 20- 35) Tosin Baltes (1987), Clausen (1986), Elder (1985, 1987, 1994) ovat todenneet, ettei myöskään sosiokulttuurista kontekstia, maantieteellistä sijaintia tai historiallista aikaa tule unohtaa silloin kun pohditaan nuoren elämänsäkulkuun vaikuttavia tekijöitä. (sit. Onnismaa et al, 2000, 209- 210.)

Halusimmepa tai emme, elämme nykyisyydessä omalla tavallamme tulevaisuudessa tai tulevaisuuttamme varten. Mitä tänään teemme silmälläpitäen tulevaisuuttamme ja mihin tänään sitoudumme, tiedämme olevamme siitä vastuussa huomenna.

Tulevaisuudentutkijat muovatessaan kuvia tulevaisuudesta määrittelevät varsin eri tavalla mitä tulevaisuudentutkimuksen tulisi olla. Tulevaisuuden skenaarioita tutkitaan jatkuvasti toiminnan kaikilla tasoilla enemmän ja vähemmän perusteltujen lähestymistapojen avulla. (Viherä, Ketonen 1985.)

Mannermaa (1999) luokittelee tulevaisuudentutkimuksen välineeksi, jolla ei etsitä totuutta, vaan sen avulla pyritään vaikuttamaan nykyhetkessä tehtäviin päätöksiin. Siinä mielessä myös tämä tutkimus nuorten tähän päivään liittyvistä ajatuksista ja heidän mielikuvistaan tulevaisuudesta liittyy tulevaisuudentutkimukseen, että se voi tarjota aineksia yhteiskunnalliselle keskustelulle ja yleensä inhimilliselle toiminnalle. Nuortenkaan tulevaisuus ei synny ulkopuolisten voimien toimesta, vaan se luodaan yksittäisten ihmisten ja heidän muodostamiensa yhteisöjen tekojen avulla. (Mannermaa 1999, 26- 27)

Usein olen kuullut ja itsekin osallistunut keskustelemaan nuorista negatiiviseen sävyyn; nuoret ne vain remuavat ja elävät ainoastaan tätä päivää lainkaan ajattelematta tulevaisuuttaan. Pinnallinen elämäntyylä ja uusavuttomuus vain lisääntyvät, eivätkä he kannu huolta mistään. Mietittyäni edellä mainitsemiani ennakkokuvia nuorista alkoi mielessäni kyteä ajatus tutkia nuorten ajatuksia ja sen kautta kuvata heidän tulevaisuuden näkymiään.

Aluksi minulla oli kunnianhimoinen tavoite tutkia millainen on nuorten maailmankuva, mutta pienen otoksen ja aikaresurssin vuoksi perehdyn lähemmin nuoren tulevaisuudenkuviin. Nuoren maailmankuvan rakentaminenhan yhtenä osana identiteetin kasvua jatkuu läpi elämän tässä ja nyt, huomenna ja tulevaisuudessa. Näin ollen en voi enkä halua, ehkei ole järkevääkään tarkastella nuorten ajatuksia kuitenkaan pelkkinä tulevaisuudenkuvina.

Pohjaan tutkielmani postmoderniin tieteeseen. Postmodernismiin vaikuttaneita filosofisia esikuvia ovat muun muassa saksalainen fenomenologinen traditio ja ranskalainen eksistentiaalisuus. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 55). Siten tutkielmani nuorten ajatukset ja selitykset elämästä eivät ole irrallisia, vaan kuvaavat samalla aikaa, paikkaa, kulttuuria ja sosiaalista kenttää.

Tarkastelen nuorta eksistentiaalisen ihmiskäsityksen kannalta ja tutkimusmenetelmänä käytän fenomenologista otetta. Näin saan kokonaisvaltaisemman kuvan nuoren tulevaisuudennäkymistä. Fenomenologisella otteella pyrin saamaan tietoiseksi ja näkyväksi sen, minkä tuttuus on häivyttänyt huomaamattomaksi ja itsestään selväksi. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 55).

Nuorten ajatukset jäävät meiltä aikuisilta harmittavan usein kuulematta tai emme anna heille edes mahdollisuutta kertoa niistä tai haluamme kuulla heiltä vain tietynlaisia ajatuksia. Niinpä pyrin tuomaan tutkielmaani osallistuneiden nuorten elämän pohdinnat mahdollisimman aitoina luettavaksi.

1.1 Tutkimusongelmat

Tämän tutkielman lähtökohtana on kuvata nuoren käsityksiä, ajatuksia ja toiveita elämästään. Pyrin saamaan selville mitä nuoret ajattelevat tämän hetkisestä elämästään ja mitä haaveita tai suunnitelmia heillä on tulevaisuudestaan? Pyrin vastaamaan kysymyksiin; Mitä nuori ajattelee tänä päivänä elämästä ja tulevaisuudesta? Mitä hän toivoo, pelkää, vihaa? Mihin hän uskoo ja luottaa? Mistä hän unelmoi?

1.2 Tutkimusmenetelmät

Fenomenologinen ote

Tutkielma kytkeytyy osittain fenomenologiseen tutkimustraditioon, jonka painopiste on yksilön kokemusmaailman tarkastelussa. Yksilön arkikokemuksen luonnetta karvoittava fenomenologinen tarkastelutapa jättää tarkoituksellisesti yhteiskunnan rakenteelliset tekijät vähemmälle huomiolle. Tämän vuoksi näkökulmaan voisi suhtautua kriittisesti, mutta puolustan valintaani sillä, että ajallisten resurssien puutteen vuoksi katsoin tarkoituksenmukaisemmaksi perehtyä pääosin yksilötason tarkasteluun. Tällainen arkipäivän tietorakennelma on vain yksi lähtökohta esim. varsinaiselle sosiologiselle analyysille; niiden fenomenologisesta tarkastelusta on edettävä empiirisen aineiston järjestelmällisen keruun ja käsittelyn kautta teorioihin siitä, mitkä sosiaaliset prosessit tuottavat ne useimmiten tiedostamattomat kognitiiviset säännönmukaisuudet, joiden seurauksena yksilöt toimivat ja tulkitsevat maailmaa kuvatulla tavalla (Aitola & Raiskila 1998, 219- 220, Husserl 1995.)

Fenomenologiassa tutkitaan ihmisen suhdetta omaan elämäntodellisuuteensa. Nuorta ei voida ymmärtää irti tuosta suhteesta. Nuorena oleminen ei ole vain biologinen fakta, vaan se saa erilaiset merkityksensä kulloisenkin nuoren ja hänen todellisuutensa välisessä suhteessa ja kietoutuu siten tiettyyn kulttuuriin ja sosiaaliseen elämään. Fenomenologinen merkitysteoria sisältää myös ajatuksen, että ihmisyksilö on perustaltaan yhteisöllinen. Merkitykset, joiden valossa todellisuus meille avautuu, eivät ole meissä synnynnäisesti, vaan niiden lähde on yhteisö, johon jokainen kasvaa ja kasvatetaan. Fenomenologinen tutkimus on yksittäiseen suuntautuvaa paikallistutkimusta. En pyri löytämään universaaleja yleistyksiä vaan pyrin kuvaamaan nuorten tämän hetkistä merkitysmaailmaa. (Laine 2001, 26- 29, Husserl 1995)

1.3 Tutkielman toteuttaminen ja aineiston hankinta

Tässä tutkielmassa on käytetty empiirisenä aineistona nuorten kirjoittamia tarinoita. Nuoret kirjoittivat tarinansa ennalta määräämieni kysymysten pohjalta. Kyseinen menetelmä on valittu sillä oletuksella, että tutkielmassa mukana olleet 15 – 16 vuotiaat nuoret uskaltautuisivat kirjoittamaan anonyyminä esim. peloistaan tai elämässään tärkeinä pitämistään asioista avoimemmin kuin kertomaan niistä esim. haastattelutilanteessa.

Olin lähettänyt sähköpostin välityksellä kysymys- ja vastauspaperit äidinkielen opettajalle, joka jakoi ne omalla tunnillaan oppilaille. Oppilaat palauttivat anonyymit tarinansa kirjekuoreen, jonka opettaja sulki oppilaiden läsnä ollessa ja lähetti takaisin minulle.

Tutkimuskohteekseni valitsin harkinnanvaraisesti kaksi yläasteen luokkaa kahdesta eri koulusta. Toinen yläasteen luokka oli Kokkolasta, toinen Järvenpäästä. Yhteensä kirjoitelmia kertyi 35 ja ne vaikuttivat varsin asiallisilta. Ainoastaan kahden pojan kirjoitelmat poikkesivat näkyvästi muista. Niissä ei vastattu varsinaisesti asetettuihin kysymyksiin, mutta en poistanut niitä aineistosta, koska ne omalla tavallaan kuvasivat heidän henkilökohtaista kokemustaan juuri siinä kontekstissa, sillä hetkellä. Oppilaat olivat kirjoittaneet aiheesta ja myös perustelleet vastauksiaan, osa laajemmin, toiset suppeammin.

Tutkielmaan mukaan otetut kouluvalintani perustuvat siihen että, väkiluvultaan lähes samankokoisissa, kulttuurihistorialtaan ja muilta edellytyksiltään erilaisissa kaupungeissa elävien nuorten mielikuvat poikkeaisivat toisistaan.

1.4. Grounded theory menetelmä ja aineiston analyysi

Kerättyä aineistoa yhä uudelleen lukiessani ja ilmiötä koskeviin aikaisempiin tutkimuksiin tutustuessani syntyi tutkimusmalli, Grounded theory, jonka avulla aloin lähestyä kirjoitelmia. Tämä ajattelutapa antoi mahdollisuuden luontevasti rakentaa tutkitavaan ilmiökenttään sopivaa teoriaa. Kirjoitelmat ja ilmiökenttä (nuorten tulevaisuu-

denkuva) olivat valmiina, joiden pohjalta lähdin rakentamaan teorioita. Grounded theoryn prosessimaisuus esiintyy tutkielmassani siten, että kattavan, relevantin määrän aineistoa analysoituani, valitsin keskeiset ilmiöt ja niistä syntyneen uuden tiedon pohjalta siirryin avaamaan sille teoriaa. Työskentelyni edetessä havaitsin, että aineiston hankinta ja aineiston analyysi ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa. (Karila 1999,120- 121)

Tarinat perustuivat kahdeksaan kysymykseen eli teemaan (alakategoriat), joihin oppilaat vastasivat perustellen, pohtien, jotkut jopa reflektoiden ilmiöitä. Vastauksista samankaltaisuuksia yhdistäen jäsenyi teemojen alle uudet kategoriat ts. pääkategoriat.

Pyrin kriittisesti, käsitteellistämään ja hajottamaan monimutkaiset ilmiöt perusosiinsa (analyysi), muodostamaan näistä perusosista uudenlaisia käsitteellisiä rakenteita (synteesi) ja tunnistaakseni loogisia suhteita ja ristiriitoja ilmiöiden välillä. (Puolimatka 1995, 110)

Tavoitteenani oli ymmärtää teoriaa aineiston ylittämisen näkökulmasta eräänlaisena teoretisointina, jonka mukaan analyysiprosessin myötä tutkielmassani käyttämäni kategoriat abstrahoituvat, ja teorian rakentaminen oli näiden kategorioiden välisten suhteiden tutkimista. (Patrikainen 1997, 129)

1.5 Yleistettävyys

Tutkielmani yleistettävyttä pyrin parantamaan perehtymällä aikaisempiin tutkimuksiin ja alan kirjallisuuteen. Tämä luo vankan perustan omille havainnoilleni ja päätelmilleni. Yleistettävyys muodostuu fenomenologisessa tutkimuksessa ongelmaksi, mutta fenomenologian avulla ei pyritäkään paljastamaan laajoja universaaleja lainalaisuuksia, vaan antamaan syvällistä kuvausta ja mahdollisimman onnistunutta tulkintaa nuoren maailmankuvasta.(Syrjäläinen 1991)

Tämä tutkimus muistuttaa tapaustutkimusta; tutkimuksen tuloksia ei siis voida yleistää tilastollisesti. Sosiaalitieteellisten tutkimusten populaatiot muuttuvat ajassa ja teh-

tävät yleistyksiset ovat aikaan ja paikkaan sidottuja. Tämän tutkimuksen tuloksia ei voida tulkita niin, että ne olisivat poikkileikkaus peruskoulun 9 luokalla olevista nuorista tai edes tutkimukseen osallistuvien paikkakuntien kaikista tämän ikäisistä nuorista.

Tutkielmaani olen liittännyt nuorten eläviä esimerkkejä, ne ovat omiaan herättämään kiinnostuksen lukijassa, näin luon lukijalle ilmiön, joka on melkein aistein havaittavissa. Ne myös mahdollistavat merkittävien ainutkertaisuuksien kuvaamista. Tutkielmani tuottamat oivallukset ovat käytettävissä kasvun ainekseksi sosiaalikasvattajana, ammattiopettajana ja vanhempana, arviointiin nuoren tulevaisuuden suunnitelmien helpottamiseksi sekä kasvatukselliseen päätöksentekoon. Varmasti tutkielmani kiinnostaa myös nuoria ja heidän vanhempiaan. Tämän kautta tieteellinen tieto muuttuu yleistiedoksi. (Syrjälä et al. 1994, 99)

1.6 Tutkimuksen luotettavuus

Nuorista tehty laadullisen tutkimuksen ongelma on erityisesti se, että ne perustuvat tutkijan ja tutkittavan eriarvoisuuteen ja kertovat enemmän tutkijan kuin nuorten tulkinnoista ja ajattelutavoista. (Puuronen 1997, 221)

Voin kuitenkin asettaa vastakysymyksen Puuroselle. Milloin ja miten toteutettu laadullinen tai määrällinen tutkimus perustuu tutkittavien ja tutkijan samanarvoisuuteen ja on vähemmän vapaa tutkijan tulkinnoista? Onhan ilmiselvää, että tutkija aina tulkitsee, vaikka aikoisikin pysyä täysin objektiivisena. Luonnollisestikaan en voi, enkä halua asettaa itseäni tutkittavieni yläpuolelle. Toisaalta voidakseni raportoida tutkielmaani, on minun tulkittava teorioita ja nuorten tekstejä nimenomaan omasta kontekstistani käsin. Tietysti se mahdollisuus jää ratkaisematta ovatko nuoret kirjoittaneet sitä mitä ajattelevat vai sitä mitä he kuvittelevat, että heiltä odotetaan.

Luotettavuutta lisätäkseni olin pyytännyt opettajaa sulkemaan kirjekuoret oppilaiden läsnäollessa. Intimiteettisuojaan ja vastausten luotettavuuden vuoksi pyysin tarinat nimettöminä. Näin pyrin poistamaan myös paineet, joita esimerkiksi haastattelututkimuksen yhteydessä olisi saattanut ilmetä.

Tarinoiden kirjoittamisajankohdaksi valitsin kevään 2000 viimeisimmät koulutunnit, koska oletin oppilaiden olevan vapautuneempia ajattelemaan elämää myös koulun ulkopuolelta ja rakentavan mielikuvia myös tulevaisuudesta.

Tutkielmastani olisi saattanut tulla luotettavampi, jos nuorten tarinoista teemotittelun minun lisäkseni olisi tehnyt myös joku toinen. Olisiko näin noussut eri teemoja mitä minulta nousi vai olisiko päädytty kenties samoihin teemoihin?

Tuomi ja Sarajärvi (2002) pitävät ongelmallisena kahden luokittelijan käyttämisessä luotettavuuden parantamiseksi sen, että laadullisen tutkimuksen analyysi on aikaa vievä prosessi, ja siksi toisen ulkopuolisen luokittelijan saaminen ei ole kovinkaan helppoa.

Yleensä laadullista tutkimusta laadittaessa eettiset ongelmat lisäävät luotettavuusuhkia, sillä tutkittavien henkilöllisyyden suojeleminen, salaaminen ja samalla raportoinnin rehellisyyden, tarkkuuden ja rikkauden välillä on usein tutkijan arkea. Minulla ei näitä ongelmia ilmennyt, sillä nuorten henkilöllisyydestä ja muista taustatekijöistä en tiennyt mitään.

2. POSTMODERNISMI NUORTEN ELÄMÄNKENTTÄNÄ

Kompleksisuuden kanssa eläminen merkitsee postmodernin maailmanselityksen hyväksymistä nykymaailmassa. Postmoderni on julistanut historian kuolleeksi. (Fukuyama 1992)

On elettävä tässä ja nyt. Tämä merkitsee elämistä maailmassa, jossa ei täsmällisiä suunnitelmia tulevaisuuteen voi tehdä, missä toivo paremmasta maailmasta on hylätty. Sen mukana on myös hylätty idea suurista kertomuksista, suurista maailmanselityksistä. Postmodernin maailmanselityksen hyväksyminen merkitsee kelluntaa, eräänlaista "silleenjättämistä". Maailma on täynnä merkkejä, fragmentteja, että on olla parempi puuttumatta siihen. (Koskiahho 1993,275)

Antavatko tämän päivän nuoret postmodernin selityksen elämänkentästään?

Tähän tutkielmaan osallistuneet nuoret eivät niinkään sanallisesti määritelleet nykyhetkeä postmoderniksi ajaksi. Nuoret yksinkertaisesti vain elävät, ajattelevat ja toimivat määrittelemättä aikakauttamme sen tarkemmin. Miksi sitten postmodernismia käsitellään nuorten maailmankuvan ja tulevaisuudenkuvan kuvaamisen yhteydessä? Siitä syystä, että tutkija mieltää Baumanin, Beckin, Rubinin ja monien muiden yhteiskuntaa ja tulevaisuutta selvittäneiden tutkijoiden tavoin elämämme postmodernin läpäisemäksi. Ei olisi mitään mieltä kuvata nuorten ajatuksia irrallaan heidän todellisesta kulttuuristaan ja sosiaalisesta kentästään.

Nuoret näkyvät ja kuuluvat muita ikäryhmiä tehokkaammin postmodernin elämän kuvioissa. He ovat jatkuvassa liikkeessä, eivät sitoudu historiaan, mutta eivät myöskään nykyhetkeen samalla, kun identiteetti, oman minän rakentaminen on vielä kesken. Ristiriitojen, erilaisten arvojen, käyttäytymismallien ja elämän hallintaan liittyvien taitojen rakentaminen ovat vielä hakusalla.

Nuorten elämäntodellisuuden tarkastelu edellyttää tutkijaa kuvamaan nuorta, ei vain biologisena ja psykologisena ilmiönä, vaan osana tiettyä kulttuuria ja sosiaalista elämää. Nykyistä postmodernin kyllästävästä kulttuuriamme ja elämäntapaamme nuoret

heijastavat melko nopeasti usein provosoivalla tai muulla normien vastaisella käyttäytymisellään. Toisaalta he myös tässä kontekstissa suunnittelevat tulevaisuutensa. Markkinat, kuluttaminen, teknologia ja erilaiset asiantuntijat tuovat vapauden tunteen, mutta tekevät salakavalasti niistä riippuvaisiksi.

Maailmasta on tullut läpinäkymätön, mikä merkitsee sitä, ettei maailmaa voi mallintaa, ei suunnitella eikä pyrkiä ottamaan sitä haltuun. Riskiyhteiskunnan käsite, jonka Ulrich Beck toi eurooppalaisten tietoisuuteen 1980 - luvun puolivälissä, kuvaa hyvin maailmaa jossa elämme. Mikä tahansa toimmemme saattaa aiheuttaa ennalta-arvaamattomia seurauksia. Maailman muuttaminen yhden tekijän osalta saattaa muuttaa kokonaisuutta yllättävästi. (Koskiahho 1993, 275)

2.1 Onko nuoren elämä katkonaista ja kaottista?

Nykyisessä elämänmenossa nuori kasvaa yhä lyhyempiin, katkeaviin tilanteisiin ja jaettuihin kokemuksiin. Nuori on yksilö, subjekti, jolla on mahdollisuus ilmaista itseään ja välttää kaikkea sitoutumista ja lukkoonlyötyjä päämääriä. Ajan rikkonaisuuden, murrosten ja nopeiden muutosten takia nuoren on entistä vaikeampaa erottaa pysyvien arvojen, ystävyysuhteiden tai työskentelytapojen merkitystä. Ihmiset ja ihmisuhteet vaihtuvat nopean virtuaalitodellisuuden mukana (Nowotny 1994, 33- 51, Kempainen 1995, 116).

Yhteiskunnassa vallitseva elämänmalli ei ole enää tuttua ja turvallista. Tulevan ennustaminen voi olla entistä vaikeampaa, kun vertaileminen menneeseen aikaan ei enää onnistu. Suuret yhtenäiset elämäkerrat ovat kadonneet. Nuoretkaan eivät muiden ihmisten tavoin halua enää sitoutua liian voimakkaasti, lähestyä toista ihmistä, kiintyä asioihin tai paikkoihin (Nowotny 1994, 33- 51, Kempainen 1995, 116). Postmoderni nuori irrottaa itsenä nykyisyydestä ja historiasta. Hän ei halua kiinnittää itseään vaan haluaa pikemminkin olla jatkuvassa liikkeessä. Jatkuvassa liikkeessä oleminen merkitsee epävarmuuden tiedostamista, kaaosta, paradoksaalisuutta, jossa pieni ja suuri vaihtelevat (Nowotny 1994, 33- 51, Kempainen 1995, 116).

Osalle nuorista kaaos voi merkitä päinvastaista. Se voi motivoida uudistumiseen, uusien tietojen ja taitojen opetteluun ja hallintaan. Joustavuus ja kyky elää muuttuvien tapahtumien kanssa ovat silloin luontevaa ja myönteinen tapa elää. (Kemppinen 1995, 116, Bauman 1996, 23- 42)

2.2 Nuori simulaatiotodellisuuden pyörteissä

Postmoderni elämä tarjoaa nuorelle simulaatiotodellisuutta ts. keinotodellisuutta erilaisten koneiden, viihdeteollisuuden elektroniikan, television, tietokoneiden ja median välityksellä. Ne ohjaavat kohtuuttoman helposti ja nopeasti nuorta hänen toivomaansa ideaalimaailmaan. Kaikkina vuorokaudenaikoina on mahdollisuus päästä ”osallistumaan” monikulttuurisiin ja kansainvälisiin trendeihin ja muotimaailmaan. Lisäksi lukuisat nuoret pelaavat tietokonepelejä tuntikausia päivässä. Tietokonepelien maailmassa nuori elää täyttä keinotodellisuutta, josta arkitodellisuus on kaukana. Eri-laiset yliluonnolliset roolihahmot, mysteerit, fantasiat seuraavat toinen toistaan. Virtuaalinen ympäristö viestittää, ajattelee ja sanoo nuoren puolesta. (Kemppinen 1995, 116 -117)

Yhä useampi nuori elää todellisuudessa, jossa kaikki toiminnallistetaan ja muutetaan näennäiseksi tai kuviteelliseksi. Efektien ja haltioituneiden tilojen nopeasti liikkuvassa maailmassa ei ole enää alkutiloja vaan hetkellisyyttä ja hyperreaalista keinotodellisuutta. Visuaalinen todellisuus aukenee lähes rajattomana tulvana, jossa aika ja paikka vaihtavat jatkuvasti ulottuvuuksia. Nuorelle kertyy entistä enemmän sirpaletietoa ja mielikuvia, joiden sulattaminen tai yhdistäminen järkeväksi kokonaisuudeksi voi olla ylitsepääsemätön tehtävä. (Kemppinen 1995, 117)

Postmoderni todellisuus hahmottuu aineellisena, materiana, erilaisten rakennusten, tavaroiden, kulkuneuvojen, koneiden sekä erilaisten elektronisten ja digitaalisten laitteiden muodossa. Toiminnallinen ympäristö on ensisijaisesti fyysinen ja keinotodellisuuden pelkistämä. (Bauman 1996, 153, Kemppinen 1995, 116- 117, Niiniluoto 2000, 113)

2.3 Asettaako postmodernismi rajoja?

Postmodernissa todellisuudessa ei ole rajoja perinteisessä merkityksessä: kaikki on mahdollista; jos moraalinormit tai historian säännöt eivät sano mitään, on läpäisty pinta, jossa mihinkään ei voi enää takertua. (Bauman 1996 42- 45, 229, Kempainen 1995, 118, Sihvola 1998, 57)

Postmodernissa todellisuudessa ihminen liikkuu virtaavassa vedessä Herakleitoksen julistuksen tavoin:

” Virtaavaan veteen ei voi astua kahta kertaa.” (Kempainen 1995, 118)

Postmoderneja keskusteluja sävyttää usein turhautuneisuus, ei uskota enää kehenkään eikä mihinkään. Kaikki on usein sitä yhtä ja samaa suurta pettymystä. Ulkomailman todellisuus kiehtoo niin voimakkaasti, että nuoren oma sisäinen olemuksensa tutkiminen ja kehittäminen jää toissijaiseksi. Kiireen, menemisen, hetkellisyyden ja jatkuvien katkojen maailmassa henkinen olemus ajautuu varsin passiiviseen tilaan. Nuoren ihmisen on vaikea ymmärtää elämänsä tarkoitusta, jolloin hän hakee jatkuvasti nautintoa ja onnea. (Dunderfelt & Mäkisalo 1999, 205, Kempainen 1995, 117-118)

Mekaanisuuden ja perinteisen tekniikan aika on muuttunut lineaarisesta ja staattisesta dynaamiseksi ja suhteelliseksi. Tässä todellisuudessa on vaikea takertua vanhoihin arvoihin tai rakenteisiin, koska edessä oleva maailma muuttuu niin nopeaa vauhtia, että ei ole enää pintaa, johon voisi astua. Ihmisille ei esitetä enää konkreettisella tavalla ohjeita ja kieltoja vaan rajat asetetaan peitellysti erilaisten virtuaalitodellisuuksien ja abstraktisesti rakennettujen systeemien kautta. (Kempainen 1995, 118, Sihvola 1999, 57)

2.4 Kiire ja pinnallisuusmarkkinat elämäntapana

Nykyiselle elämäntavalle on tyypillistä menevyys ja kiire. Kiire on omiaan sekoittamaan perinteisen yhteiskunnan synnyttämiä traditionaalisia rooleja. Näin syntyy rooliristiriitoja. Tällöin saatetaan ikään kuin pyörähtää roolista toiseen syventymättä riittävästi roolin vaatimaan asemaan.

Nykynuoren on ehdittävä osallistua moniin eri toimintoihin. Vuorokaudessa on kuitenkin vain 24 tuntia. Ongelmalliseksi muodostuukin se, miten aika riittää kaikkeen. Kiirehtivän city-ihmisen aikakäsitys on kokonaan toisenlainen kuin perinteisen agraari-ihmisen. (Aaltonen & Wilenius 2002, 12, Kempainen 117–118)

Toiminta, kiire, häly ja melu ohjaavat elämäämme. Elämän arvoperustat ja eettiset lähtökohdat ovat muotoutuneet Kempaisen 1995 mukaan simulaatiotodellisuudesta käsin, jolloin yhteisöllisyys on muuttunut puhtaiksi rituaaleiksi.

Yhteiskunta vaatii jäseniltään yhä enemmän muun muassa uudistamis- ja mukautumiskykyä sekä ristipaineiden kestämistä. Pinnallisuudesta huolimatta postmodernismi on tämän päivän nuoren todellisuutta; se on pintaa, jossa eletään. Kuitenkin kaotillisesta ja pinnallisesta elämäntyylistä tulisi osata löytää myös ne myönteiset ja rakentavat seikat, jotka antavat elämyksiä ja merkitysulottuvuuksia elämään.

2.5 Uusien tarpeiden syntyminen ja synnyttäminen

Postmoderni elämäntyyli pyrkii siihen, että ihminen voi milloin tahansa tyydyttää tarpeensa. Perinteinen askeettinen elämäntapa päinvastoin korosti itsekurin ja pitkäjänteisen odottamisen merkitystä. Postmodernissa elämäntavassa ihmisen tarpeiden tyydytys on ylittänyt Maslowin ylimmän tarveportaan, yläpinnan, joka on merkinnyt uusien keinotekoisien tarpeiden luomista. Kaupalliset intressit ovat vastanneet tähän haasteeseen ennenäkemättömillä uudistuspyrkimyksillä, kuten huomiota herättävillä mainoksilla, liikemiehille järjestettävillä sadomasokistisilla kokemuksilla, erämaassa tapahtuvilla selviämiskursseilla, naisten kuntonyrkkeilyllä, teknomusiikilla ja kaupunkisodalla. (Aaltonen & Wilenius 2002 36; Bauman 1996 54; Kempainen 1995, 118)

Perustarpeita tyydyttäessä tai elämyksiä haettaessa ei nuoren tarvitse siirtyä enää paikasta toiseen. Kaikenlaisten tarpeiden tyydyttäminen ja elämysmaailma voidaan kokea nojatuolissa kotona. Nykyään on mahdollista ”matkustaa” viestintävälineiden avulla virtuaalitodellisuuteen, harrastaa seksiä, kokea taide-elämyksiä, istua jääkiekko-ottelun katsomossa tai kävellä puutarhassa kirsikkapuiden keskellä. (Bauman 1996, 21- 23; Aaltonen & Wilenius 2002, 12; Kempainen 1995, 118)

2.6 Postmoderni vapausdilemma

Baumanin (1996) mukaan postmodernissa yksi merkittävä asia on se, että vapaus on riippuvuutta, Baumanin mukaan samettiriippuvuutta, joka ei tarkoita samaa kuin toimeentulotuki asiakkaat tuestaan, vaan ”tee-se-itse- riippuvuudesta (do-it-yourself, DIY dependency), joka ei tunnu lainkaan riippuvuudelta. Ihmiset tekevät itsensä vapaaehtoisesti riippuvaisiksi teknologiasta, markkinoista, asiantuntijoista jne. Näin ollen vapaus ei ole riippuvuuden vastakohta. Vapaus on kietoutunut riippuvuuteen: vapaammaksi voi tulla hankkimalla yhä enemmän asiantuntija-apua, mikä samalla sitoo yhä tiukemmin. Vapaus edistää riippuvuutta. Ne eivät ole vastakkaisia, vaan dialektisesti toisiinsa sidoksissa. (Bauman 1996, 294)

Bauman (1996, 294) pitää mahdottomana postmodernin ilmiötä liitettäväksi globaaliin maailmaan. Bauman pitää sitä etuoikeutettujen maiden kulttuurina, joka edellyttää huomattavaa varallisuutta, runsasta kulutusta ja hyvinvointia. Se ei voi olla tänä päivänä kaikkien ihmisten elämäntapa. Onko nuoren selviytyäkseen tällaisessa kulttuurissa hankittava korkea koulutus, huomattava asema ja varallisuus ja asetuttava elämäntapaan, jossa runsas kulutus ja kaiken väliaikaisuus muodostuvat elämän perusasioiksi?

3. EKSISTENTIALISUUS JA NUOREN ELÄMISMAAILMA

3.1 Valinnanvapaus ja vastuu

Vestergaard, Löfsted, Ödman (1991, 68- 70) ja Lehtovaara (1992, 331) korostavat eksistentiaalisuudessa yksilön vapautta, mutta samalla yksilö on myös vastuussa omista valinnoistaan. Valitseminen esimerkiksi nuorella tulee näkyviin hänen elämäntavoissaan. Joku valitsee uskon, joku esteetikon tavoin kauniin ja jalon ja jotkut saattavat väistää valintaansa antaen toisten valita puolestaan. Nuoret, jotka eivät tee valintoja itse, luopuvat vapaudestaan, mutta samalla myös valitsemiseen liittyvästä vastuusta. Esimerkiksi nuori, joka ei osaa ottaa vastuuta omasta olemassaolostaan, on tällöin luopunut suuresta inhimillisyydestä, eikä koe itseään maailmassa olevana yksilönä. (Lehtovaara 1992, 331) Nuori muuttuu sovinnaiseksi ja vieraantuneeksi. Näin elämä sujuu epäitsenäisesti, ainoastaan muiden asettamien normien mukaisesti. (Vestergaard et al. 1991,70)

Itseään ikään kuin ulkopuolelta tarkkaileva tyttö kirjoittaa vapauden ja vastuun ambivalenttisuudesta näin:

"Ajatukseni maailmasta kulkee maanäärien kautta ja palautuvat minulle pumerangin tavoin. En tosissani ajattele mitään. Kuljen kuin liukuhihnassa, jossa on jokaiselle tahtovalle oma paikka. Tahtoisin nähdä ja tuntea, mutta elämä ei odota, eikä minulla ole toivoa juosta ottamaan aikaa kiinni. Olen vain tavallinen tyttö, joka on valmis kaikkeen todelliseen ja hiljaiseen. Tahtoisin pysähtyä ja ajatella nykyistä ja tulevaa rauhassa ajan kanssa. Kuuntelen radiota, mutta en kuule mitään. Katson televisiota, mutta en todellisuudessa näe mitään... Toivottavasti tää on ohimenevää... onks tää mun elämä?" (Tapaus 10, 15-vuotias tyttö)

3.2 Itself-reflection guides learning

Sen lisäksi, että nuori löytäisi itsensä maailmassa olevana, hänen tulisi reflektoida sitä (Lehtovaara 1992, 331). Elämän pohdinta liittyy usein juuri tämän hetken tai lähitulevaisuuden asioihin ja tapahtumiin kuten tämä nuori kirjoittaa: *”Minne mennä peruskoulun jälkeen - siinä vasta pulma. Nyt kun olen 15 – vuotta täyttänyt ja olen juuri päässyt peruskoulusta, on minun aika miettiä, mitä tehdä loppuelämällä... vaihtoehtoja on monia...”*

(Tapaus 5, 15 – vuotias poika)

Nuoren kasvu ympäristön tulisi olla sellainen, jossa tuettaisiin hänen kasvuaan ja kannustettaisiin sekä rohkaistaisiin itsereflektioon ja itseohjauksellisuuteen (Lehtovaara 1992,331; Lummelahti 1997 64- 70). Näin esimerkiksi opettajan ei tulisi tyytyä ainoastaan tiedon jakamiseen, vaan hänen tulisi auttaa nuorta itsenäiseen kokonaisvaltaiseen kehitykseen (Vestergaard et al.. 1991,71.) Tämä luontuisi parhaiten tekemällä oppimisessa. Nuorelle tulisi luoda tilaisuuksia omalle yllykksyydelle, omaaloitteisuudelle, omille innostuksen ja kiinnostuksen kohteille. Nuorella on luontainen tapa aktiiviseen toimintaan, sitä ei tulisi tukahduttaa, sillä tekeminen on luonnollisin tapa oppia. (Turunen 1999,121)

3.3 Belonging, connection, knowledge and action

Perustavin eksistentiaalinen tarve ihmisellä on tekeminen. Ihminen ei voi olla tekemättä mitään. Meillä on hirvittävän paljon yllykkeitä, jotka johtavat tekoihin. Esimerkiksi taidot ja tavat antavat eri mahdollisuuksia ihmisen tekemisiin. Emme tyydy siihen, mitä ihminen luontaisesti on, vaan yritämme kehittää häntä sopivilla virikkeillä. (Turunen 1999, 121- 122)

Eksistentialismiin ei siis kuulu vain se, mitä ihminen on, vaan tavallaan myös se, mitä ihmisen on mahdollista olla. Ihmisolemukseen kuuluu myös tekemisen lisäksi kaksi muuta eksistentiaalista tarvetta: jäsentyminen ja liittyminen. Jäsentymisen yhteyteen kuuluvat läheisesti esimerkiksi tieto ja tietäminen. Tieto helpottaa ihmisen jäsentymis-

tä. Ymmärtävä tietäminen tyydyttää ja rakentaa yksilöä. Turvallisuutta luo tuttu ympäristö sekä työskentelytapojen ja normien selkeys. (Turunen 1999, 120)

Tietoisuuden ja vastuun lisääminen sekä liittymisen tarve täydentävät toisiaan. Ne eivät kuitenkaan vielä riitä. Niiden lisäksi tarvitaan Franklin mukaan kokemusta elämän mielekkyydestä. Ulkoisen elämän jäsentäminen ei vielä takaa sisäistä mielekkyyttä. Sisäisen mielekkyyden ihminen kokee vasta silloin, kun hän toteuttaa elämässään arvoja, jotka hän kokee riittävän merkittäviksi. Tämä edellyttää sitä, että hän omistautuu asioille, joissa hän voi ilmaista omia taipumuksiaan ja mahdollisuuksiaan. (Puolimatka 1999, 287)

Liittymistä välittävät tunteet ovat niitä, jotka ilmaisevat sen, kuinka liitytään. Ilman tunteita maailma olisi inhimillisesti täysin tyhjä ja merkityksetön. Liittymisenä kuvaavana käsitteinä ja ilmiöinä voidaan pitää myötätuntoa, tunteella ymmärtämistä, yhteyttä tai kosketusta. Ilmeistä on, että tunteilla liitytään, vaikka tavallisesti ne näyttävät olevan ainoastaan toiminnan, kommunikaation tai yhteistyö ”liitännäisiä” (Turunen 1999, 120- 121).

Lisäksi tällainen pohdiskelu edellyttää, että yksilö on kosketuksissa omiin tunteisiinsa. On kyseenalaista, voiko kehittyvä ihminen olla kosketuksissa omiin tunteisiinsa ilman, että hänellä on mahdollisuus elää tunnesuhteessa toiseen ihmiseen. Tutkielmassa mukana ollut nuori kuvaa omia tunnesuhteitaan näin: *”Isosiskoni on myös minulle hyvin tärkeä...perhesuhteet muutenkin ovat tärkeitä. Haluan, että vanhempani luottavat minuun ja tulenkin heidän kanssaan hyvin toimeen”*. (Tapaus 31, 15 – vuotias tyttö)

Nykykulttuurissa tunnesuhteen paikan usein ottavat vapaa-ajan viettomuodot, joissa nuori elää suhteessa virtuaalitodellisuuteen. Virtuaalitodellisuus ei anna henkilökohtaista palautetta. Se ei edistä itsetuntemuksen kehitystä. Ihmissuhteiden vähäisyys ja pinnallisuus jättää yksilölle vähän mahdollisuuksia sellaiseen arvokeskusteluun, joka auttaisi häntä selkeyttämään elämänsä tarkoitusta. Kulttuurin arvopohja on niin köyhä, ettei se synnytä kaikissa nuorissa mielekkyyden kokemuksia. Vanhemmat näkevät ainoaksi toivoksi täyttää nuoren aika toiminnalla. Tällöin on mahdollista, että nuo-

ret eivät ehdi pohtia kaiken tarkoitusta ja ajautuvat häiriökäyttäytymiseen kokiessaan olemassaolon tarkoituksettomuuden. (Puolimatka 1999, 288)

Tulisi myös muistaa, ettei nuoren inhimillistä arvoa välineellistettäisi. Nuori on ainutlaatuinen olento omine odotuksineen ja mahdolluuksineen. Välinpitämättömyys kasvatettavasta on ihmisen olemuksen vastaista. Kasvatus ei voi olla nuoren jättämistä omien merkityssuhteittensa varaan. Toinen ääripää, liika huolenpito ja puuttuminen nuoren elämään voi rajata nuoren olemisen mahdollisuuksia, tämä ei taas edistä itseohjauksellisuutta eikä nuoren itsenäisyyttä. (Lehtovaara 1992,331)

Kasvatus emotionaaliseksi, itsenäiseksi, vastuulliseksi, yrittäjyyden salat sisäistäneeksi, kansainvälisyyttä suosivaksi, luovaksi, vahvoilla vuorovaikutustaidoilla varustetuksi nuoreksi asettaa melkoisia vaatimuksia myös koulutuspolitiikan roolille. Yhtäältä nopea teknologian kehittyminen ja kansainvälisten verkostojen kasvaminen edellyttävät oppilaitoksia varustautumaan teknisin laittein ja erilaisin uudistuksin. Sitoutumis- ja osallistumispaineet lisääntyvät samalla tavalla niin oppilailta kuin koko henkilökunnallakin. Luonnollisesti nämä edellyttävät oppilaitoksen hallinnon ja päättäjien taholta myönteistä suhtautumista sekä taloudellisia satsauksia jo muutosten ennakointivaiheessa ja myöhemmin tukea jatkuvan ja säännöllisen jatko- ja täydennyskoulutuksen järjestämiseen.

Toisaalta esimerkiksi ammatillisissa oppilaitoksissa jatkuvien muutosten ja uudistusten melskeessä tulisi erityisesti ottaa huomioon ne opiskelijat, jotka ovat motivoituneita ja taitavia teknisten laitteiden ja välineiden käytössä, mutta eivät selviydy vaatimuksista, joita teoria- ja yleissivistäviä aineita painottavat oppilaitokset edellyttävät heiltä. Kannustaminen, ohjaus ja tukeminen auttavat nuoren koulumotivaatiota ylläpitävien taitojen kehittymistä ja usein nuoren itsetunnon kohotessa lisääntyä hänen kiinnostuksensa kuin huomaamatta ammattitaidossa tarvittavia tietoja ja taitoja kohtaan. Lisähuomiota ja oppilaitoksen erityisjärjestelyä ja – tukea kaipaavat myös ne nuoret, jotka hallitsevat konkreettiset kädentaidot ts. oppivat tekemällä paremmin kuin omaksuvat hajanaisia, laajoja teoritietoja, verkko-oppimista tai muita postmodernin oppilaitoksen vaatimia nopeita ja tehokkaita oppimismenetelmiä. Ellei näihin nuoriin kiinnitetä ajoissa huomiota, he järjestävät oppitunneille omaa tekemistä, aiheuttavat järjestyshäiriöitä, leimautuvat ja syrjäytyvät.

Tekeminen, joka on eksistentiaalisuuden perustavin tarve, on nuorille yleensä luonnollista. Useimmat nuoret eivät voi olla koulussa tekemättä mitään, vaikka he eivät osallistu koulun sääntöjen mukaiseen toimintaan. Koulun säännöt saattavat olla sopiva yllyke nuorelle sääntöjen vastaisiin tekoihin. Kuten Turunen (1999) asian ilmaisee, tekeminen on luonnollisin tapa oppia. On melko todennäköistä, että normien vastaisesti toimiessaankin nuori oppii aina jotain. Luontainen tapa aktiiviseen myönteiseen tai kielteiseen toimintaan säilyy nuorella, ellei sitä tukahduteta. Nuoren ohjaaminen sallittuihin, hyväksytyihin pidettyihin ja nuorta kehittäviin toimintoihin vaatii meiltä aikuisilta melkoista pitkäjännitteisyyttä ja herkkää tilannetajua. Kuinka moni meistä kasvatus- ja opetustyötä tekevistä kykenee tähän tämän päivän ylisuurissa opetusryhmissä?

4. NUORUUS

4.1 Nuoris

Nuoruus on melko uusi ilmiö, kuitenkin yli 200 vuoden ikäinen. Nuorisoon ja nuoruuteen liittyvien ongelmien, ilmiöiden ja ominaisuuksien tutkiminen on monitieteistä, kuten ihmisten tutkiminen yleensäkin. Nuoria tutkittaessa helposti joutuu niin biologisten, psykologisten, lääketieteellisten, sosiaalisten, yhteiskunnallisten kuin kulttuuriin kuuluvien ilmiöiden kanssa. (Pihlaja, J. 2001)

Useimmat yhteiskuntatieteilijät ovat väittäneet, että nuoruus ja nuoris

ovat syntyneet modernin teollisuusyhteiskunnan myötä. Koska nuoris

ja nuoruus määritellään moderniin yhteiskuntaan kuuluviksi ilmiöiksi, on modernisaatioteorioita useasti käytetty nuorisotutkimuksissa. Nuorisoa on käsitteellistetty yhteiskunnallisena ryhmänä ja nuoruutta ikäkautena. (Näättsaari 1994)

Lähteenmaa (2000) sitä vastoin kyseenalaistaa nuorison määrittelyä joukkona, jota jokin yhdistää ja joka eroaa jostain muusta joukosta. Konstruktionistisesti suuntautuneet tutkijat ovat päätyneet pohdinnoissaan siihen, että "nuorisosta ei oikeastaan voi puhua millään perusteella. Hoikkala (1991) väittää, että "nuoris

on pelkkä määritelmä, ja nuoria ei yhdistä muu kuin tämän määritelmän piirissä oleminen.

Nuoriin ihmisiin kuitenkin suhtaudutaan tietyllä tavoin ja he joutuvat yhtäältä tietynlaisten sosiaalisten määrittelyjen sekä konkreettisten pakkojen kohteiksi, ja toisaalta tiettyjen vapauksien kantajiksi ja kulttuurisiksi edustajiksi, "nuoris

on jo tämän vuoksi tietynlainen sosiaalinen ryhmä (Lähteenmaa 2000, 48).

Nuorisotutkimuksen kysymyksenasettelut ovat moninaisia tulevaisuuden suunnitelmista, unelmiin ja pelkoihin. Nuorisotutkimus tarjoaa mielenkiintoisia tutkimusasetelmia ja kysymyksiä. Haasteena on tulkita ja ymmärtää nuorison tekemisiä ja käyttäy-

tymistä. Mistä on kyse ja mitä se ilmentää, mistä nuorison elämäntapa kertoo? (Pihlaja, J. 2001)

Nuoret näyttävät rakentavan elämäänsä eri tavalla kuin aikaisemmin. Sosiologi Ulrich Beckin (1992) mukaan ihmisen elämänkaareissa sosiaaliluokalla ei ole enää samantilaista merkitystä kuin aikaisemmin, ei myöskään iällä ja sukupuolella. Nuorilla on erilaisia elämänkertoja. He valitsevat itsenäisesti elämänkaarensa yksilökohtaiset yllimenokaudet ja siirtymäriitit. Elämänkaaret ovat individualisoituneet. Nuoret ovat tulleet arvaamattomiksi. He käyttävät uudella tavalla markkinoiden mahdollisuuksia, erilaisia sosiaalisia verkostoja (networkeja) ja yhteiskunnan instituutioita. He voivat valita monista vaihtoehtoehdoista.

”...hienon elämän olen saanut ja vaikka viikonloppuisin olenkin kartsalla, niin enpä päihteitä käytä. Jotenkin mua kyrsii se, että kaikkien pitää polttaa tupakkaa ja juoda muutakin kuin limsaa kaupungilla iltaisin. Varsinkin huumeet..äh. Ne vaan tuottaa lisää päänsärkyä...” (Tapaus 24, 16-vuotias poika)

Nuoret tekevät itsenäisiä valintoja. He voivat edetä askel askeleelta, yrityksen ja erehdyksen kautta, odottamalla ja katsomalla, mitä elämä tuo eteen tai valitsemalla erilaisia selviytymiskeinoja, joita he pyrkivät määrätietoisesti toteuttamaan. Useimmat nuoret tähtäävät mielekkääseen työhön, joka ei liikaa häiritsisi yksityiselämää.

4.2 Nuoruus ja identiteetin kehitys

”Sanotaan, että nuoruus on elämän parhaimpia aikoja ja silloin pitäisi elää täysillä. Tuntuu kuitenkin, että tämä ihana nuoruus kuluu liian nopeasti. Ei siitä tunnu olevan kauan, kun pelokas seiskaluokkalainen asteli yläasteen ovista sisään. Nyt jo kolmen päivän päästä oppivelvollisuus on ohi.” (Tapaus 33, 15 – vuotias tyttö)

Vuorisen mukaan nuoruus on silta lapsuudesta aikuisuuteen. Tämä aika mahdollistaa nuoren seksuaalisuuden kypsymisen, yksilöllisen identiteetin vakiintumisen, irtautuminen vanhempien vaikutuspiiristä sekä aikuisten velvollisuuksien hyväksymisen. (Vuorinen 1997,199) Nuoren katsotaan kasvaneen aikuiseksi kutakuinkin silloin, kun hän on saavuttanut edelliset vaiheet ja muutokset.

Laineen 2001 teoksessa on esitetty, että nuoriso on pelkkä sana. Kaiketi ilmaisulla viitataan siihen, että nuoriso-käsite syntyy aina yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vuorovaikutuksen tuloksena. Näin ollen nuorten identiteetti ei olisi yksiselitteisesti määriteltävissä kodin, koulun, medioiden kuin populaarikulttuurinkaan mukaan. (Laine 2001,181)

Nuoruutta pidetään kasvamiseen kuuluvana vaiheena, johon kuuluvat epävarmuus, pelot, vaikeudet ja mahdolliset häiriökäyttäytymiset. Useimmat selviävät kohtuudella tästä ajasta ja nuoruusvuosien tunne-elämäkin vähitellen tasapainottuu (Kemppinen 1995, 93). Silloin kun nuoren omat vanhemmat, opettajat tai muut auktoriteetit ”painivat” kasvukivuissaan oireilevan nuoren kanssa, unohtuu helposti se, että tämä elämänvaihe kestää vain aikansa. Monet nuoret kasvavat ulos vaikeastakin kriisistä, eheytyvät ja kykenevät käyttämään ”sekoiluaijansa” voimavarana myöhemmässä elämänvaiheessa

Nuori kehittyy omaksi ainutlaatuiseksi persoonallisuudekseen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, toisilta ihmisiltä, aikuisilta ja nuorilta saatujen kokemusten kautta. Normaaliin nuoruuden kehitysvaiheeseen kuuluu toiveita, odotuksia ja valveunia, harha-askeleita, taistelua ja ennen kaikkea löytämisen iloa (Kemppinen 1995, 93), kuten tämä nuori kirjoittaa:

” Elämässäni on tapahtunut muutoksia. Olen päässyt yli vaikeista asioista. Pääteet vaikuttivat elämässäni rankasti, mutta menneet ovat menneitä. Katson tulevaisuuteen välillä peläten, välillä hymysuin odottaen.” (Tapaus 13, 16 – vuotias tyttö)

Identiteettikriisin läpikäyminen ja itsensä etsiminen omien mielikuvien ja ympäristön välittämien mallien avulla on nuorelle helpompaa, jos aikuinen on hänen kanssaan arvioimassa erilaisia mahdollisuuksia (Kemppinen 1995, 94).

Nuoret tarvitsevat ympäristön, jossa he voivat toteuttaa itseään monipuolisesti, hioa taitojaan ja löytää erityispiirteensä. Nuorilla tulee olla oikeus omaan tilaan, yksityisyyteen, jolloin he voivat pohtia ja rakentaa omaa identiteettiään ja maailmankuvaansa. Erik. H. Erikson on analysoinut nuoren identiteetin kehittymisprosessia seuraavasti:

” Nuoren tietoinen tunne persoonallisesta identiteetistä perustuu välittömään aistimukseen omasta samuudestaan ja jatkuvuudestaan ajassa siten, että myös toiset ihmiset sen tajuavat.”

(Erikson 1959)

Erikson näkee identiteetin kehittyvän nuorten aikaisemmin kokemien samaistumisen ja identifikaatioiden integraationa, joka kuitenkin poikkeaa identifikaatioiden summasta. Nuoren identiteetti kehittyy parhaiten avoimessa ja rehellisessä vuorovaikutuksessa, jolloin usko omaan minään pääsee parhaiten kehittymään. Nuoren identiteetti muodostuu identiteetikriisin kautta, jolloin nuori joutuu etsimään omaa minuuttaan hyvinkin monella tasolla.

Optimaalinen identiteetin kehittyminen vaatii sellaisten sosiaalisten roolien löytämistä ja syventämistä laajemmassa yhteisössä, jotka tukevat henkilön biologisten ja psyykkisten kykyjen sekä kiinnostuksen kohteiden kunnossa pysymistä. Tämä tapahtuu yleensä nuoruusaikana henkilön muodostaessa ammatillisia ja ihmissuhteisiin liittyviä rakenteita aikuiselämää varten. Identiteetin muodostuminen on kuitenkin koko eliniän jatkuva prosessi, johon vaikuttavat biologisten, psykologisten ja sosiaalisten olosuhteiden muutokset. (Kroger 1989, 9)

”Maailma voisi olla parempikin paikka, mutta elämä sujuu melko hyvin. Elämäni on ollut melko sotkuinen, koska olen ollut yksinäinen suurimman osan olemasaolostani. Nykyisin olen onnistunut hankkimaan tyttöystävän, jonka jälkeen yksinäisyys on päätynyt.” (Tapaus 2, 16 – vuotias poika)

Hallin ja Mirvisin (1996) mukaan identiteetti on henkilön mielikuva omasta itsestään suhteessa ympäristöön. Identiteetti-käsitettä voidaan käyttää minäkuvan synonyyminä. Itsekunnioituksen (oman arvon tunto) ja minäkuvan ero on siinä, että minäkuva (siis identiteetti) kuvaa henkilön käsityksiä persoonallisista ominaisuuksistaan, kun taas itsekunnioitus kuvaa sitä arvoa, jonka henkilö antaa persoonallisille ominaisuuksilleen. (Hall & Mirvis 1996)

Anja Heikkinen (2001) pitää persoonallisen identiteetin muodostusta ”ihmisen olemisen projektina, kulttuuristen elämänmuotojen kanssa-rakentamisena kielipeleineen ja itsensä mielekkääksi tekemisenä.” Ihminen voi hänen mukaansa kutsua sen kullois-

takin vaihetta itseksi: vaikka persoonallisen identiteetin muodostus on jatkuvaa, ei identiteetti ole riippumaton edeltävistä, toisten kanssa rakennetuista vaiheistaan. (Heikkinen 2001)

Useat tutkijat korostavat erityisesti sosiaalisten olosuhteiden merkitystä identiteetin muodostumiselle. Esimerkiksi Hall ja Mirvis (1996) kuvailevat ihmisen identiteettiä useina alaidentiteetteinä, joista jokainen kuvaa henkilöä tietyn sosiaalisen roolin kautta, esim. opiskelija, veli, sisar, koulutoveri, yhteiskunnan jäsen jne. Myös Hannu Heikkinen (2000) ja Anita Rubin (1998) painottavat sosiaalisten olosuhteiden merkitystä muistuttaessaan identiteetin rakentuvan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa kaikilla niillä sosiaalisilla kentillä, joissa yksilö toimii. ” *Tällä hetkellä iloitsen poikaverista joka pitää minua täydellisenä. Minulla ei ole hyvä itsetunto ja pelkään aina jonkun sanovan jotain kielteistä minusta.*”

Ruohotienkin (2000) mielestä identiteetin ja sosiaalisen vuorovaikutuksen välillä on tiivis suhde, sillä hän sanoo ihmisen identiteetin olevan sosiaalinen tuote. Hänen mukaansa käsitys minästä syntyy vuorovaikutuksesta toistemme kanssa, jolloin erilaiset tilanteet, niiden vaatimukset ja niissä havaitut mahdollisuudet synnyttävät erilaisia minäkäsityksiä. Hän mainitsee, että esimerkiksi ihmisen työidentiteettiin vaikuttavat moninaiset vaihtelevat kokemukset elämän eri alueilta. (Ruohotie 2000, 231)

Robert Kegan kuvaa identiteetin kehittymistä muodostamalla aikuisuuden kehittymisen teorian. Hän jaottelee identiteetin kehittymisen viiteen vaiheeseen, jotka aiheuttavat monimutkaisten rakenteiden kehittymistä sisäisten ja ulkoisten kokemusten ja tapahtumien tuloksena. (Kegan 2002, Lewis et al. 2001)

Identiteetin kehittymisen kolme vaihetta Keganin mukaan:

Ensimmäinen vaihe tarkoittaa varhaislapsuutta, jolloin lapsella ei ole luokittelun kykyä ja hänen mielestään iho erottaa ihmiset toisistaan. Vaiheet 2 ja 3 ovat ominaisia kasvuikäiselle nuorelle. **Toisessa vaiheessa** tyypillinen varhaisnuori pystyy rakentamaan pysyviä luokkia ja tarkastelemaan tapahtumia useista näkökulmista. Hän pystyy toimimaan erilaisissa sosiaalisissa rooleissa, osoittamaan kiitollisuutta, noudattamaan sääntöjä, kehittämään vakaan tunteen minästä ja luomaan läheisiä ihmissuhteita. Hän ei kuitenkaan voi ymmärtää sääntöjen taustalla olevia syitä, joten hänen päätöksensä sääntöjen noudattamisesta perustuvat mukavuuteen ja seurauksiin. Motivaation hän ymmärtää vain omien tarpeidensa kautta. (Kegan 2001, Lewis et. al. 2001)

Kolmannessa vaiheessa yksilö sisäistää toisen ihmisen näkökulmat, roolit ja ajatukset sekä suhteuttaa omat tarpeensa toisten tarpeisiin. Hän pystyy ajattelemaan abstraktisti, suorittamaan itsearviointia ja sitoutumaan johonkin hänen omia tarpeitansa suurempaan. Hän pystyy toimimaan tiimin jäsenenä. Vasta tässä vaiheessa hän kykenee selviytymään monista aikuisuuteen liittyvistä monimutkaisista vaatimuksista. Hän ei kuitenkaan kykene ajattelemaan omaa haluaan irrallaan toisten odotuksista ja sosiaalisista rooleista, ja hänen arvostuksensa ovat täysin riippuvaisia toisten mielipiteistä. (Kegan 2001, Lewis et al. 2001)

Auttaessamme nuoria saavuttamaan omanarvontunnetta ja realistista itsetuntoa heille luodaan samalla perustaa tulla hyväksi vanhemmaksi ja paremmin elämäänsä ”hallitsevaksi” aikuiseksi. (Furman 1998, 206)

4.3 Nuorten arvomaailma

Aikaisemmissa empiirisissä arvotutkimuksissa arvo-sanalla on saatettu tutkia hyvin erilaisia, kaukana toisistaan olevia ilmiöitä niin puhetta kuin toimintaakin.

Aikaisemmin arvomaailma perustui enimmäkseen edellisten sukupolvien aatteisiin, ”suuriin kertomuksiin” ja niiden kertojiin. Nykynuoret edustavat toisenlaista sukupolvea. Heitä voidaan pitää ”uudenlaisen maailman” edustajina. Elämme mitä ilmeisim-

min koko maailmassa siirtymäkautta. Tietoverkkojen, internetin, kännyköiden, television ja muiden teknologian tuotteiden ja uudenlaisten järjestelmien leviäminen yhä laajemmalle globalisoitumisen myötä on tuonut kaukaisetkin tapahtumat ihmisten arkielämään. Olemme tulleet tietoisiksi koko maailmaa uhkaavista vaaroista. Ne ovat myös vaikuttamassa arvoihin ja maailmankuviin. Selkeimmin ihmiset näyttävät tiedostavan tämän ekologisessa ajattelussa. (Helve 2002, 16)

Kun lapset ja nuoret muodostavat käsityksiään ja uskomuksiaan maailmasta, he perustavat ne tiettyihin olettamuksiin, jotka he ovat omaksuneet lähiympäristössään. He omaksuvat sosiaalistumisen ja kulttuuriin kasvamisen, enkulturaation kautta tiettyjä ympäristönsä arvoja, joita ovat esimerkiksi käsitykset siitä, mikä on oikein ja mikä väärin. Näiden kautta he tarkastelevat maailmaa ja muodostavat eräänlaisia viitekehäksiä, joiden varassa he muodostavat maailmankuvansa. (Helve 2002, 16)

Helven (2002) tutkimuksen mukaan nuorilla ei ole omia valtaväestöstä poikkeavia yhtenäisiä niin kutsuttuja. ”ydinarvoja”. Yhteiskunnassamme tapahtuneet yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset; vanhempien ja opettajien auktoriteetin väheneminen, työetiikan höltyminen, muutokset sukupuolietiikassa, kulutustottumuksissa kertovat perinteisten arvojen murentumisesta ja uusien arvojen käyttöön ottamisesta. Aikaisemmin esimerkiksi kirkko ja kristinusko kasvattivat lapsia ja nuoria tiettyihin arvovalintoihin.

Tänä päivänä moni nuori on hylännyt kristinuskon arvot samoin kuin uskon tasa-arvoon tai maallista onnea tuovaan markkinatalouteen. Usko tieteen ja tekniikan voimaan ympäristökysymysten tai nälänhädän ratkaisijoina on nuorilta mennyt. Suurten ideologioiden ja ismien tilalle nuoret sen sijaan valitsevat pienempiä, mutta varsin näkyviä keinoja, kuten kasvissyönnin, turkistarhaiskut, kirpputorit ja kierrätyksen. Nämä sisältävät aivan uudenlaista moraalialia ja eettistä ajattelua. Helve (2002, 19)

Nuoruusiällä ja sukupolvella nähdään siis olevan yhteyttä arvoihin. Tapahtuuhan ikäryhmästä toiseen siirtymisessä aina toiminnallisia muutoksia, jotka osaltaan vaikuttavat arvovalintoihin. Tämän vuoksi on todennäköistä, että eri ikäryhmien arvot poikkeavat toisistaan. Lisäksi eri sukupolvien kohdalla tapahtuneet erityiset kokemukset, esimerkiksi sota vaikuttavat heidän arvoihinsa.

Hyvin usein kuulee esitettävän väitteitä, että nuorilla ei ole lainkaan arvoja tai että ne ovat erilaisia tai jotenkin huonompia kuin vanhemmalla sukupolvella. Näitä väitteitä kannattaa arvioida kuitenkin hiukan eri tavalla. Onhan nimittäin niin, että nuorten arvomaailma ei ole vielä valmis vaan se on muotoutumassa, kun vanhemmalla sukupolvella on jo vahvasti omaksutut arvot. Toiseksi uudella sukupolvella saattaa olla täysin erilaisia arvoja kuin vanhemmalla sukupolvella. (Etelälahti & Gardemeister 1995, 16)

Monet perinteiset arvot ovat joutuneet syrjään, tilalle on tullut **moniarvoisuus**. Arvojen hajallaan oleminen ja niiden puuttuminen on synnyttänyt sisäisiä jännitteitä ja perinteisten yhdenmukaisten käyttäytymismallien pirstoutumista (Kempainen 1995, 116). **Nuoret eivät sido arvojaan yhteen ideologiaan, vaan he valitsevat asenteensa eri arvojärjestelmistä eri tilanteiden mukaisesti.** Sama nuori voi olla tietyssä tilanteessa individualisti, toisessa humanisti, jossakin kyynikko, eikä milloinkaan puhtaasti yhtä noista.

Usein esitetään myös, että nuorten arvot ja arvomaailma ovat nykyään hajanaisempia ja ristiriitaisempia kuin aikaisemmilla sukupolvilla tai että nuoret ovat arvoistaan hyvin epävarmoja. Tätä ajatusta tukee mm. Venkulan ja Raustevaraan 1992 tekemä tutkimus, jossa nuorten aikuisten elämänarvot ja ihanteet olivat hakusalla. Samoin Helven 1990 nuorten maailmankuvaa käsittelevässä tutkimuksessa ilmeni nuorilla epäjohdonmukaisia ja jäsentymättömiä, ristiriitaisia arvoja. (Etelälahti & Gardemeister 1995, 16 -17)

4.4 Nuorten arvoja

Nuorten elämässä syntyy tilanteita, joita varten ei ole normeja siitä, miten eri elämänalueet - koulu, työssäkäynti ja vapaa-aika - tulisi sovittaa yhteen. Eri elämänalueiden intressit tai käytännöt saattavat olla keskenään ristiriitaisia. Opettajat ja vanhemmat edellyttävät usein, että nuoret keskittyvät vapaa-aikanaan läksyjen lukemiseen tai muuhun koulutyötä välittömästi tukevaan toimintaan, ja nuorten urheilu- ja harrastusohjaajat taas pyrkivät maksimoimaan harrastukseen käytettävän ajan. Nuorten vertaisryhmät ja kaupallisen nuorisokulttuurin paineet puolestaan edellyttävät

sivät vaatteiden, äänitteiden, viihde-elektroniikan, maastopyörän tai auton ja ajokortin hankkimista, konserteissa ja matkoilla käymistä jne. - varsin suurta kulutusta, jonka vuoksi pitäisi käydä koulun tai opiskelun ohessa työssä. Koulun työn ja harrastusten ristipaineista aiheutuu ongelmia; ensiksi on löydettävä kriteeri, jonka perusteella näiden vaatimukset asetetaan tärkeysjärjestykseen. Jos ei sitoudu kouluelämän kriteereihin, joutuu tekemää vallitsevan kulttuurikäytännön vastaisia ratkaisuja. Toinen ongelma on miten nuoret selviävät liian kiireisistä aikatauluistaan; jälkimodernin nuoruuden patologia ei olekaan joutilaisuus vaan pikimmiten tällaiset yhteensovittamisvaikeudet. (Siurala 1994, 239)

Elämänalueiden erillisuus vaikuttaa myös arvoihin siten, että nuorten arvot ovat jäsentymättömiä (Helve 1993, 115 - 116). Heillä saattaa olla **ambivalentteja** tai **tilannekohtaisia** asenteita ja heidän arvojärjestelmänsä saattavat olla päällekkäisiä, mikä näkyy siinä, että joissakin tilanteissa nuoret esittävät hyvinkin humaaneja asenteita, kun taas toisissa tilanteissa mielipiteet ja käyttäytyminen on varsin individualistisia ja itsekkäitä (Mts 1993, 70). Jäsentymättömyys ja kahtiajakoisuus heijastuu myös kyseisten nuorten mielipiteistä: ”*Raha on minulle tärkeää. Tai oikeastaan se mitä rahalla saa, nimittäin korkean elintason. Oikeastaan haluaisin sen mitä kaikki muutkin haluavat, nimittäin helpon elämän*”. (Tapaus 16, 16-vuotias poika) Nuorten asenteet siis ikään kuin kelluvat - tosin niin käy monesti aikuistenkin arvoille. ”*Haaveilen miljonääriksi tulemisesta. Pelkään maailman tulevaisuuden puolesta. Luotan tiedotusvälineisiin. Minulle on tärkeää jokapäiväinen ruoka (niin kuin varmaan muillekin)*.” (Tapaus 17, 16-vuotias tyttö) Nuorten asenteisiin ja arvoihin vaikuttaa asuinpaikkakunta poliittisine ja uskollisine liikkeineen, ja samoin koulutus pohja luo nuorelle erilaisia arvoja. Joukkotiedotus tuo vielä muut maat ja niiden ongelmat nuorten tietoisuuteen, mikä ei voi olla vaikuttamatta arvoihin.

Nuoret, jotka ovat eläneet taloudellisessa ja fyysisessä turvallisuudessa, korostavat enemmän **postmaterialistisia, henkisiä ja elämänlaadullisia** arvoja kuin sodanjälkeisen ajan niukkuuden kokenut sukupolvi. Postmaterialistinen arvomaailma sopiikin nuorten yhteiskunnalliseen kritiikkiin, jota edustavat erilaiset vaihtoehtoliikkeet ja niiden takana olevat uudet ideologia (esim. Greenpeace, Amnesty International, eläinsuojelujärjestöt, feminismi, New Age jne.). (Helve 1993, 104, 117.)

Nuorten arvomaailmaa eivät enää jäsennä suuret kertomukset (esim. kristinusko, humanismi tai sosialismi), ja osa nuorista etsii postmodernin arvottomuuden tilalle uudenlaista arvojärjestelmää, jota voidaan kutsua hypermoderniksi. (Niiniluoto 2000, 113) Toisaalta näkyy paluuta myös luonnonmukaiseen esimoderniin arvomaailmaan, nuoret ovat kiinnostuneita **uskonnosta** ja **politiikasta** nykyistä yhä laajemmasta näkökulmasta. Suurin osa nuorista ei kuitenkaan halua sitoutua uskonnollisesti tai poliittisesti. (Niiniluoto 2000, 113 -114)

Nuorten arvoja ja arvostuksia tutkineet Venkula ja Raustevaaran (1992,45,59) näkemykset olivat yhdensuuntaisia yleisen oletuksen kanssa siitä, että nykyisin nuorten arvot ovat ristiriitaisempia ja hajanaisempia kuin edellisen sukupolven ja että he ovat epävarmoja arvoistaan. Toisaalta Etelälahti (1995,17) näkee nuorten hajanaisina ja jäsentymättöminä pidettyjä arvoja **perinteisten ja uusien arvojen yhdistelmänä**. Venkulan ja Raustevaaran (1992, 48) mukaan nuorten arvot ovat aina jäsentymättömiä sukupolvesta riippumatta.

Etelälahti (1995,17) pitää ymmärrettävänä nuoruusiän arvojen hajanaisuutta, koska tuossa ikävaiheessa vasta harjoitellaan valitsemaan asioita joita pidetään tärkeinä. Tämän vuoksi **nuoren epätietoisuutta ja hajanaisuutta ei tulisikaan pitää myönteisenä tai kielteisenä asiana vaan tarpeellisena itsereflektiotilana, jossa omien arvojen muodostaminen mahdollistuu.**

Puolimatkan (1995, 103) mukaan elämäntarkoituksella on aina yksilöllinen luonne. Nuorelle olennaisen arvon on motivoitava nuorta, hänen on arvostettava sitä erityisellä tavalla, jotta voitaisiin perustellusti sanoa sen muodostavan hänen elämänsä tarkoituksen. Nuoret voivat perustellusti valita erilaisia tarkoituksia elämälleen sellaisessakin maailmassa, missä arvot voidaan asettaa tärkeysjärjestykseen. *Elämän tarkoitus rakentuu arvoista, jotka nuori kokee niin tärkeiksi, että niistä tulee osa hänen persoonansa ja hänen elämänsuunnitelmansa perusta.* Elämän tarkoituksen löytämiseen kuuluu, että voi toteuttaa itseään autenttisesti (aidosti) ja kokea elämänsä tyydyttäväksi eläessään sen tarkoituksen mukaan, jonka on pystynyt perustelemaan. Käsitteen ymmärtämistä helpottaa, kun elämää tarkastellaan tarkoituksettomuudesta käsin.

Optimaalisten valintojen tekeminen edellyttää arvojen selkeyttämistä ja niiden asettamista tärkeysjärjestykseen. Tämä tehtävä ei ole yksinkertainen eikä voida ajatella nuoren selviävän siitä yksin. Vaikka hänen täytyykin yksin määrittää, mikä on hänelle tärkeintä, hän tarvitsee apua erilaisten arvomahdollisuuksien hahmottamisessa. Muuten hänen näkökulmansa jää suppeaksi, mikä taas kaventaa hänen valintamahdollisuuksiaan. Jokainen voi valita vain tuntemiensa vaihtoehtojen joukosta. Kulttuurin tarkoituksena on säilyttää ja välittää uusille sukupolville aikaisempien sukupolvien löytämät arvomahdollisuudet. Niiden ulkokohtainen opiskelu ei kuitenkaan riitä. Olennaista on päästä kulttuurituotteiden kanssa suhteeseen, jossa yksilöt arvioivat niiden totuutta, niiden kykyä tavoittaa se, mikä on tärkeintä ihmisen olemassaolossa. (Puolimatka 1999, 288)

Nuorten arvokäsityksiä myös elämäntarkoituksen näkökulmasta tutkinut Rubin (1999) näkee yhteiskunnallisessa murroksessa olevien arvojen tärkeysjärjestyksen, uskomusten ja valintoihin vaikuttavien periaatteiden muuttuneen. Helposti käy niin, että nuori tekee tulevaisuutta koskevat suunnitelmansa ja päätöksensä tämän hetkisten tarpeidensa ja odotustensa ohjaamina. Nuoren valitsemat arvot antavat tarkoituksen hänen elämälleen, mutta toisaalta saadakseen sosiaalisen arvostuksen ja toteuttaakseen itseänsä, hän voi käyttää mitä keinoja hyvänsä. (Rubin 1999, 340- 341)

5. MAAILMANKUVA

Maailmankuvan luokittelu on ongelmallista. Muodostettaessa tällaisia typologioita vaarana on maailmankuvan yksinkertaistaminen (Helve 1987,20).

Useimmat maailmankuvat ovat täynnä epäjohdonmukaisuutta (Löfgren 1981a, 28). Oletettavasti nuorten maailmankuvassa on löydettävissä erilaisia ristiriitaisia piirteitä. Nuoret ovat vasta muodostamassa maailmankuvaansa ja tästä syystä heillä saattaa olla epäjohdonmukaisia käsityksiä, uskomuksia ja ristiriitaisia sekä jäsentymättömiä arvoja (Helve 1987,20).

Helena Helve (1997) pitää maailmankuvaa ikään kuin silmälaseina, joiden läpi erilaiset arvot, asenteet ja kulttuurin omaavat ihmiset tarkastelevat maailmaa. Ihmisillä on omanlaisensa uskomukset ja käsitykset maailmasta joihin he uskovat ja jotka siirtyvät usein sukupolvelta toiselle. Näin ollen maailmankuva ei synny sattumanvaraisesti vaan arkipäivän maailmankuva muodostuu jo lapsuudessa, jolloin hänet sosiaalistetaan omaan kulttuuriinsa (Helve 1997, 140,141).

Helven (1987,13) mukaan maailmankuva ja maailmankatsomus usein erotellaan toisistaan. Helve pitää epätodennäköisenä sitä, että ihmiset olisivat kovin tietoisia maailmankuvastaan, kun taas maailmankatsomus edellyttää yksilöltä aktiivista todellisuutensa järjestämistä perusteena erilaiset käsitykset, uskomukset sekä normit. Hirsjärvi (1984) ja Niiniluoto (1984) pitävät maailmankuvaa maailmankatsomuksen osana.

Puurulan (1982, 22) mukaan arvojen muodostamaa kokonaisuutta voidaan nimittää maailmankatsomukseksi. Tälle läheisiä käsitteitä ovat ideologia, elämäkatsomus ja maailmankuva. Myös käsitettä arvomaailma ja aatemaailma voidaan käyttää, kun tarkoitetaan arvoja liittävästä käsitteiden kokonaisuudesta, joka koskee kulttuuria ja inhimillistä elämää. Tämä ajatusten synteesi voi olla yksilö- tai yhteisötasoinen ja useimmiten se nähdään toimintaa säätelevänä tekijänä. Luonteeltaan se on pysyvä tai hitaasti muuttuva.

5.1 Nuoren maailmankuvan rakentamisesta

Koulu jakaa tietoa tieteen eri aloilta. Koulun kautta nuoret oppivat tieteellistä maailmankuvaa. Samoin **kodit** saattavat välittää lapsilleen myös tieteellisiä käsityksiä. Uskonnon opetus koulussa ja kodin uskonnollisuus sekä kirkon jakama **uskontokasvatus** antavat aineksia uskonnollisen maailmankuvan muodostumiselle. **Joukkotiedotusvälineet** välittävät nuorille tiettyjä maailmankuvallisia aineksia. Video- ja televisioajan nuoret kokevat kuvallisten symbolien kautta maailman ja muodostavat niiden perusteella maailmankuvaansa. Minkälainen maailmankuva sitten nuorille muodostuu? Ovatko heille tarjottavat maailmankuvalliset ainekset liian hajanaisia, niin että heille muodostuu pirstonainen kuva maailmasta. (Rubin 1999, 341, Helve 1987,22)

Maailmankuvaa on tarkasteltu uskonnontutkijoiden uskonnon määrittelyssä käyttämän tarkastelumallin avulla. Sen mukaan maailmankuvassa erotetaan seuraavat dimensiot:

- 1) *Toiminnallinen ulottuvuus, joka muodostuu nuorten toiminnasta, harrastuksista ja elämäntavoista. Maailmankuvan oletetaan näkyvän ihmisen toiminnasta, vaikka maailmankuva ei ohjaa ihmisen toimintaa eksplisiitisti kuten maailmankatsomus.*
- 2) *Kulttuurinen ulottuvuus eli perintönä sosiaalistetut kulttuurimme ja nuorten omiin tämän hetken nuorten kulttuuriin liittyvät maailmankuvalliset tekijät. Myös Takala (1982,12) ottaa huomioon maailmankuvan kulttuuriulottuvuuden ja Löfgren (1981a, 29) pitää maailmankuvaa jopa kulttuurituotteena.*
- 3) *Tietoulottuvuus, joka sisältää tiedollisen puolen maailmasta. Sen ovat sosiaalistaneet koti, koulu, kirkko ja muut yhteiskunnalliset instituutiot. Tähän kuuluvia ovat käsitykset maailmasta, elämästä ja kuolemasta, yli-luonnollisesta, ajasta ja avaruudesta, luonnosta ja ihmisestä sekä yhteiskunnasta. Tämä ulottuvuus on lähinnä edellä esiteltyä uskomusjärjestelmää.*

- 4) *Sosiaalinen ulottuvuus, joka sisältää suhteet muihin ihmisiin. Maailmaku-
van oletetaan näkyvän myös sosiaalisella tasolla, ja ohjaavan ihmisten
välisiä suhteita. Myös Mannisen määritelmässä (1977, 16- 17) maail-
mankuva sisältää suhteen toisiin ihmisiin. (Helve 1987, 21)*

- 5) *Elämyksellinen ulottuvuus, joka sisältää kokemuksellisen ja elämykselli-
sen aineiston, kuten tunteet, toiveet, pelot ja ilot eli sen, miten nuoret ko-
kevat maailman nyt ja myös tulevaisuutensa. Maailmankuvaan vaikutta-
vat tunteet, kuten toiveet ja pelot (esimerkiksi ydinsodan pelko) Nuoret
voivat kokea maailman hyvin laajasti (Takala 1982, 21, Helve 1987, 21-
22)*

Radikaali kasvatusajattelu on väittänyt koulujärjestelmässä välitettävän tiedon olevan ideologista. Valtakulttuurin maailmankatsomus syötetään oppilaille tiedon nimissä. Oppilaat eivät kuitenkaan ole tiedon vastaanottajia vaan he tuovat oppimistilanteisiin tietoa: oman kokemuksellisen tietovarastonsa lisäksi heillä on ehkä tarjottavanaan vaihtoehtoinen tapa käsitteellistää olemassa olevia tosiasioita, mikä luo tiedollisen haasteen valtakulttuurin tietojärjestelmille. Vaikka tämä vaihtoehtoinen tapa tiedon käsitteellistämiseen olisikin verraten kehittymättömässä tilassa, on sen huomioon ottaminen opetustilanteessa tärkeää itsetiedollisen kasvatuksen kannalta. (Puolimatka 1995, 184) Nuoren ajatus- ja elämysmaailma aina kulloisessakin kontekstissa voi olla hyvinkin toisenlainen mitä koulun opetus- tai oppimissuunnitelmat edellyttävät. Näin ollen nuoren fyysinen osallisuus oppitunneille ei välttämättä kerro mitään hänen tietoisesta osallisuudestaan itse opetukseen kuten tässä 15-vuotias poika kuvaa tilannettaan:

”Elämä on ihanaa. Olen siihen aivan koukussa. Vieroitushoitoa ei ole. Olen yrittänyt päästä kierteestä mm. katsomalla TV:tä ja käymällä koulussa., mutta mikään ei auta. On pakko elää. Kadehdin kouluni opettajia. He eivät TODELLAKAAN ole riippuvaisia elämästä. He vain heittävät juttujaan ja ovat täysin etäännyneet ajasta ja paikasta.”
(Tapaus 17, 15-vuotias poika)

5.2 Kaverit, auktoriteetit ja ihanteet

Nuoren maailmankuva ei rakennu tyhjiössä vaan koko elämän ajan erilaisten **vuoro-vaikutussuhteiden**, ihmisten **kokemusmaailmojen** sekä erilaisten **kontekstien** ohjaamina.

Sosiaalisten suhteiden merkittävydestä kertoo 15-vuotias tyttö näin:

” ... suurimman osan ajastani mä vietän kavereitteni kanssa. Mulla on kavereissa sekä poikia että tyttöjä ja jokaiseen heistä mulla on erilainen, ainutlaatuinen suhde. Ilman näitä kavereita ei mulla olisi mitään. ... vanhempani ovat eronneet ja kaverit ovat paikanneet sitä tyhjyyttä mitä tällainen tilanne on aiheuttanut. Emmä kyllä ole hirveästi kärsinyt vanhempieni erosta, päinvastoin mä olen saanut tilalle kaikkea ainutlaatuista...uuden perheen myötä ja muutoinkin maailmankatsomus on avautunut, kun on joutunut näkemään tän elämän karuakin puolta.” (Tapaus 12, 15-vuotias tyttö)

Nuoruvaiheessa kavereiden merkitys korostuu. Erilaiset kaverisuhteet eivät ole arvokkaita ainoastaan yhteiskunnan sosiaalistumisprosessissa vaan yhtä tärkeä funktio etenkin vertaisryhmällä on nuoren identiteetin konstruoinnissa. Nuori peilaa ja samaistuu toisiin nuoriin ja saa näin vahvistusta jäsentymässä olevalle identiteetilleen. Myös tämän ikäisen nuoren voimakas seksuaalivietin herääminen lisää nuoren tarvetta päästä toista sukupuolta olevien nuorten seuraan. Vuorisen (1997) mukaan nuoren seksuaalinen paine purkautuu aluksi nuoren impulsiiviseen ja ailahtelevaan toimintaan tai osallistumisena erilaisiin tapahtumiin. Näitä seksuaalisuuden kehitystä palvelevia ”hurmostiloja” haetaan esimerkiksi diskoissa, rock-konserteissa ja harrastuksissa. Vuorinen (1997, 216) Myös ensimmäiset seksuaaliset kokeilut ajoittuvat tähän ikään. Seksikokemukset saattavat olla aluksi epävarmoja, mutta ne saattavat merkitä myös todellisen minuuden löytämistä.

Samaan aikaan suhteet vanhempiin muuttuvat. Vuorisen (1997) mukaan nuori pyrkii löytämään autonomiansa asettamalla kyseenalaisiksi esimerkiksi vanhempiansa antamat rajat tai arvostelemalla heidän arvo- tai elämänsä maailmaansa. Nuoren tarvitsevuus ja itsenäistymispyrkimykset omista vanhemmista tai muista auktoriteeteista synnyttävät hänessä ristiriitaisia tunteita. Nuori saattaa pitää vanhemmilta saamansa

huolenpidon oikeudekseen, mutta samalla laiminlyö hänelle asetettuja sääntöjä ja rajoja hakiessaan itsenäisyydelleen mittaa.

15-vuotias tyttö kuvaa tätä ambivalenttia, tosin hyvin myönteistä tilannetta näin:

”Voin tosiaan olla tyytyväinen elämääni! Aivan uskomattomia ihmisiä lähellä ja korvaamattoman hyvät välit vanhempiin...nyt voi tulla kuva hemmotellusta kersasta, mutta sitä en ainakaan oo! Ymmärrän minkä takia vanhemmat on semmosia ku on. huolehtii ja huolestuu, koska ne rakastaa eikä halua, että musta kasvaa vastuuntuntoon ja ilkeä ihminen...luulen, että ne on onnistunu hyvin tähän mennessä”. (Tapaus 20, 15-vuotias tyttö)

Nuoren itsensä etsiminen korostuu 15- 18 ikävuosina. Vuorisen (1997) mukaan opiskelu, vapaa-ajan toiminta, seurustelu ja erilaiset kokeilut ovat tärkeitä rakennusaineita jäsentymässä olevalle identiteetille. Tunne-elämältään nuori on hyvin ailahteleva, joka näkyy suurina tunteiden vaihteluina surusta iloiseen riehakkuuteen. Tässä 15 – vuotiaan tytön kuvaus mielensä liikkeistä:

”...olen myös aika kova haaveilemaan. Sitä en tiedä mistä se johtuu, mutta silti tykkään siitä, että osaan elää eräänlaisessa haavemaailmassa. Saatan monesti iloita ihan turhista asioista kuten että näen jonkun kauniin kukan. Joskus se saa minut riemun valtaan, joskus taas en kiinnitä siihen mitään huomiota. Pelkoa ja vihaa en oikein osaa ajatella. Monesti pelkään esim. kuolemaa, mutta kun tottuu ajatukseen, että kaikki kuolevat joskus, ei pelkoa enää ajattele...”

(Tapaus 35, 15-tyttö)

Vuorisen (1997) mukaan nuori suojaa minäänsä liian voimakkailta ristiriidoilta turvautumalla mustavalkoiseen ajatteluun ja uskomalla hyvinkin fanaattisesti erilaisiin ihanteisiin. Nuorten mustavalkoinen ajattelutapa esiintyy mm. siten, että he uskovat ongelmien olevan lähtöisin aikuisten pahasta maailmasta vastaan nuorten hyvää maailmaa. Ihanteisiin uskova nuori on tinkimätön ihanteisiinsa nähden. Niistä tulee ikään kuin tae hyvään elämään. Esimerkiksi ympäristöasiat, seurakuntaan ja politiikkaan liittyvä toiminta voi muodostua nuoren ”elämäntehtäväksi”, mutta samalla ne ovat

elämänalueita, jotka laajentavat nuoren käsitystä maailmasta ja maailmankuvasta. Vuorinen (1997, 220)

5.3 Nuoret ja muuttuva yhteiskunta

Nuoret ovat toisaalta ihailun, toisaalta huolen kohteena. Nuoruudesta puhutaan yhtäältä mahdollisuuksien aikana, toisaalta elämän kaoottisena vaiheena. Aikuiset kuvaavat usein nuoruutta vapauden ja onnen symboloimana huolettomana elämäntavaiheena. (Houni, Suurpää1998)

Nuorista on myös sanottu, että he ovat: näköalattomia, apaattisia, vailla arvoja, välinpitämättömiä vanhempien edustamaa arvomaailmaa kohtaan, sosiaalisesti irrallisia. Myönteisimmillään nuorista on sanottu, että he ovat sisältä päin ohjautuvia, yksilöllisiä, tienraivaajia uusille sosiaalisille arvoille, kuten ekologisen ajattelun elämäntavassa.

Monissa laajoissa empiirisissä tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että molemmat näkökulmat ovat vääristyneitä. Nuoret eivät ole sosiaalisesti irrallisia, vaan ovat hyvinkin sopeutuneet vanhempiensa ja vallitsevan kulttuurin edustamiin arvostuksiin ja tavoitteisiin. Lisäksi useimmat nuoret ovat paremminkin konservatiivisia ja traditio-naalisia kuin uudistusmielisiä ja kapinallisia. Tutkimuksissa ei myöskään ole korostunut nuorten passiivisuus ja vetäytyvyys, vaikka huono-osaisuudeksi luokiteltu työttömyys ja nuorten miesten itsemurhakuolleisuus on lisääntynyt. VTL Lasse Siurala onkin sanonut, että nykynuoret haluavat koulutusta, työtä, vapaa-ajan harrastuksia ja toimivan parisuhteen - kuten ennenkin - mutta aiempaa useammin suuremman vapauden kokeilla ja etsiä juuri itselleen sopivia ratkaisuja. Nuorisolle suunnattavien toimenpiteiden avainsanoiksi tulevat nyt huokoisuus, joustavuus ja moni-ilmeisyys. (Siurala 1993)

Tämän päivän nuorten elinympäristö muuttuu nopeassa tahdissa. Muutoksen vauhti on ollut erityisen voimakas koko yhteiskunnan tasolla, toisaalta taas perinteisten sosiaalisten instituutioiden rooli ja merkitys on toisenlainen kuin muutama vuosikymmen sitten. **Sosiaalistuminen yhteiskuntaan koulun, koulutuksen ja työelämän kautta**

tapahtuu nykyisin eri lähtökohdista kuin aikaisempien sukupolvien kohdalla (Kurikka 1997, 6).

Nuorten elinympäristö on paitsi muuttunut nopeasti myös monimutkaistunut. Maailmankuvan muotoutumiseen ja paikan löytämiseen yhteiskunnassa vaikuttavat nykyisin ainakin osittain eri tekijät kuin aiemmin. Kun nuoren tulevaisuus aiemmin oli paljolti sidoksissa hänen sosiaaliseen taustaansa (perheen statukseen), on nykynuoren elämään perheen ja koulun ohella voimakkaasti vaikuttamassa **kaupunkimainen elämänmuoto, vapaa-ajan harrastukset, kuluttaminen, eri mediat sekä kansainvälistyminen** (Kurikka 1997, 6).

Kurikan (1997) määrittelemässä nuorten maailmankuvan muotoutumisesta tukee myös tutkielmassani esiin tulleet nuorten ajatukset perheestä, kavereista, harrastuksista ja kuluttamisesta. ”Minulle on tärkeää elämässä perhe ja ystävät, joihin voi luottaa...Joskus kaukaisessa tulevaisuudessa haaveilen saavani aviomiehen, lapsia, hyvän työpaikan, oman talon ja muuta sellaista, mitä kaikki toivovat elämältään”. (Tapaus 3, 15-vuotias tyttö)

Näiden tekijöiden lisäksi yhteiskunnan individualisoitumiskehitys on vaikuttamassa nuorten elämään ja toimintaan. Tämä tarkoittaa sitä, että **nuorilla on paljon valinnanvaraa ja - mahdollisuuksia omaa elämäänsä koskevissa asioissa, mutta elämismaailman pirstoutuneisuus vaikeuttaa kokonaisvaltaisen tuen saamisen omille valinnoille**. Elämän pirstoutuneisuutta ja monimutkaisuutta kuvaa myös 15-vuotiaan tytön teksti: ”Tulevaisuus hieman jännittää. Ensinnäkin se, että jaksako lukiossa lukea. Ylioppilaskirjoituksiinkin on enää 3 vuotta ja mihin sen jälkeen? Tulevaisuuden ammatista ei ole vielä mitään tietoa. Tuntuu, että pitää kasvaa liian nopeasti. Yläaste on kulunut liian nopeasti, en vielä halua päättää mitä minusta tulee ”isona”. (Tapaus 30, 15-vuotias tyttö)

Elämänarvoja ja identiteettiä haetaan usein harrastuksista erilaisten nuorisokulttuurien kautta ja toveripiiristä, kuten tämä tyttö, joka näkee tulevaisuutensa pelottavana, kun tuttu toveripiiri mahdollisesti hajoaa. ”... mua pelottaa, se miten mä tuun pärjään yksin, mihin mä sitten muutankin. ...mulla on tosi läheinen kaveripiiri, ollaan neljästään kuin paita ja peppu. Mua inhottaa ajatus, että muuttaessa välit katkeis tai ei

enää nähtäis juuri ollenkaan. Mun parhaimman kaveri oon tuntenu 11 vuotta.” (Tapaus 26, 15-vuotias tyttö)

5.4 Yhteiskunta ja globaalisuus

Beckin (1995) mukaan olemme siirtymässä yhteiskuntaan, joka on meille hahmotto-
muudessaan jotenkin käsittämätön ja vieras. Näkökulmamme elämään ja toimin-
tamme yhteiskunnassa on kiertynyt biografisoitumisen ja refleksiivisen identiteettien
myötä jonkin sellaisen ympärille, jota voidaan parhaiten kuvata kaipuuna ”omaan
elämään”. Omasta itsestä tulee oman elämän keskipiste ja maailmansuhteen avain.
Elämäntarinan lavastaminen, kertominen ja esittäminen on jokaisen oma tehtävä.
Ulkoisessa yhteiskunnallisessa todellisuudessa ei ole valmiita vastauksia siihen, ku-
ka olen ja mitä haluan.

Tiurin (1999) mukaan yhteiskuntamme toimintaperiaate on tietoon ja osaamiseen
nojaava tietoyhteiskunta. Tietoyhteiskunnassa käytetään määrätietoisesti hyväksi
tietoa ja hankitaan järjestelmällisesti uutta tietoa. Juuri tämä antaa uusia mahdolli-
suuksia niille, joilla ei entisessä aikaisemmin ollut tilaisuutta menestyä. Tietoyhteis-
kuntaan liittyvät nopeat muutokset yhteiskunnan toiminnoissa ovat herättäneet pel-
koa siitä, että nykyinen kehitys johtaa yhteiskunnan tuhoon. Kehityksen myötä maa-
ilma kulkee hitaasti kohti lisääntyvää kaaosta ja epäjärjestystä. Von Wrightin onkin
todennut varsin skeptisesti, että yksimielisyys voidaan saavuttaa väestöräjähdyksen
hillitsemisestä, maapallon voimavarojen säästeliäästä käytöstä, ympäristön saastu-
misen välttämisestä ja elämän monimuotoisuuden säilyttämisestä. Näiden päämääri-
en saavuttaminen kuitenkin edellyttää toimenpiteitä, joihin etenkin aluksi liittyy niin
runsaasti epämurkavuuksia ja epävarmuustekijöitä, etteivät vastuunalaiset tahot pysty
tekemään päätöstä niiden aloittamiseksi. (Tiuri 1999, 16-17)

Kun paikka ja siihen kuuluvat asiat kuuluvat itsestään selvästi meille, muista tulee
uhka, joka voi viedä jotain meille kuuluvaa. Tänäpä on trendikästä olla suvaitsevai-
nen, kansainvälinen ja ”monikulttuurinen”, mutta monet nuorista tehdyt tutkimukset
osoittavat, että kulttuurinen erilaisuus hyväksytään vain tietynlaisena: meitä häiritse-
mättömänä ja suomalaisuutta muistuttavana.

Kansainvälisyys näyttää usein myös merkitsevän sitä, että suomalaisilla on oikeus liikkua muualla maailmassa, mutta meillä on myös oikeus pitää omaa oveamme vain raollaan, valita tarkasti sisään tulijat. (Harinen 2000.) Tämä on myös näkyvissä nuorten kirjoituksissa *”Yhteiskunta on epäonnistunut maahan muuttajien kanssa, niille annetaan automaattisesti työpaikat ja asunnot, kun taas on paljon suomalaisia jotka on ilman työtä ja koteja. Ulkomaalaisia otetaan koko ajan lisää, mikä ei ole hyvä asia.”* (Tapaus 9, 16-vuotias poika)

” Ehkä minäkin joskus lähden ulkomaille töihin. Tällä hetkellä Suomessa on asiat kohtalaisen hyvin, mutta muualla maailmassa on asiat hyvin huonostikin. En ymmärrä miten joissakin maissa jo alle kymmenen vuotiailla on aseita ja he ovat jo lapsena tappaneet ihmisiä, kuten esimerkiksi Yhdysvalloissa. mielestäni aseet pitäisi kieltää kokonaan. Myös huumeet ovat ongelma monissa maissa”. Tapaus 7, 15-vuotias tyttö)

5.5 Koulutus ja kasvatus nuorten maailmankuvan rakentajina

Koulutus on jo jonkin aikaa ollut kasvussa kautta maailman, mutta alueelliset koulutuserot eivät kuitenkaan ole kaventuneet samassa suhteessa. Amerikassa yli puolet väestöstä jatkaa opintojaan täytettyään 18 -vuotta, kehitysmaissa runsas kymmenesosa. Rikkaat maat pyrkivät kouluttamaan väestöstään vähintään puolet korkeakoulutasolle. Samaan aikaan kehitysmaissa painitaan perus- ja keskiasteen koulutuksen säilyttämiseksi, koska ennusteita lukutaidottomuuden lisääntymisestä on tosiaasia.

Vaikka eri maiden koulutuserot ovat suuret, on usko koulutuksen myönteiseen vaikutukseen kuitenkin säilynyt, kuten tämä nuori asian ilmaisee: *”Luulen, että tulevaisuudessa ihmisillä on yhä paremmat mahdollisuudet kouluttautua ”parempiin” ammatteihin ja yhä useampi haluaa työhön ulkomaille”.* (Tapaus 7, 15 – vuotias tyttö) Opiskelu ei ole ainoastaan tiedonhankintaa, vaan samalla ihmiset liittyvät yhteiskunnan jäseniksi, omaksuvat erilaisia tehtäviä, vallitsevan moraalin ja säännöt. Toisaalta yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset edellyttävät oppilaitoksilta muutosvalmiutta.

Koulutuksen yhtenä funktiona on aina ollut yhteiskunnallisen demokratian lisääminen. Jencksin (1972), Coleman (1966), Boudon, ja Halsey ym. (1980) ovat tutkineet koulutuksen suhdetta eriarvoisuuden poistamiseen ja ovat todenneet koulun mahdollisuudet hyvin rajallisiksi. (sit. Kivinen et. al. 1989) Merkittävimpiä tekijöitä nuoren koulumenestykset ja työelämään sijoittumiseen ovat nuoren kotitausta sekä sosiaaliset kulttuuriset kontekstit.

Koulutusoptimismin kriitikot Osmo Kivinen, Risto Rinne ja Sakari Ahola (1988) väittävät, että koululaitokseen valikointimekanismi perustuu ennen kaikkea sellaisille älyllisille symbolisille suorituksille, jotka vastaavat yhteiskunnan ylempien kerrosten kulttuuria. Kouluoppiminen on helpointa niille, jotka ovat kasvaneet kulttuurisesti rikkaissa oloissa. Alempien yhteiskuntaluokkien lapset, jotka ovat varustettuja vähäisellä kulttuuripääomalla ja ”rajoittuneella” kielenkäyttötavalla kykenevät myös vähiten lisäämään omaa varustustaan koulun tarjoamilla välineillä ja ovat ensimmäisiä, joilta katkeaa tie menestykseen. Laman aikana lapsen saamat pääomat - kulttuurinen ja sosiaalinen, mahdollisesti pian taloudellinenkin - korostuvat, kun koulu pystyy vähentyvien resurssien puitteissa tarjoamaan entistä vähemmän mm. erilaisia tukitoimia oppilaille. Luokkakokojen suurentuessa ja tukiopetuksen vähentyessä kotien tarjoamien resurssien (pääomineen) merkitys nousee Suomen kaltaisessa tasa-arvoa korostaneessa hyvinvointivaltiossakin huomattavasti. (Näättsaari 16-17)

Koulutukseen suuntautuminen ja ammatinvalinta on suuri ja vaikea asia 15-vuotiaalle nuorelle, kuten esimerkkitapauksessa *”Peruskoulu on kohta käyty ja lukio on edessä. Lukion jälkeen en ole suunnitellut mitään. En tiedä yhtään minne menisin. Se on yksi asia, joka pelottaa. Oon miettiny mihin lähtisin opiskelemaan, ehkä Helsinkiin tai Tampereelle. Mulla on ihan hyvä todistus nyt, sellainen ysin paikkeilla, joten uskon ettei lukio ole aivan mahdoton tehtävä. Vanhemmat sanovat, että vuorotyötä älä valitse ja ota sellainen työ jossa on hyvät lommat ja hyvä palkka. Ne ei välttämättä tajua, että mä haluan sellaisen työn missä mä viihdyn..”* (Tapaus 26, 15-tyttö)

Valinnanvapauksien lisääminen eri koulutusasteilla on antanut nuorille mahdollisuudet oman koulutusuran suunnitteluun. Ainoastaan osa nuorista kykenee toimimaan rationaalisesti ja riittävän itsenäisesti, jotta he voisivat hyödyntää koulutuskulttuurin tarjoamia uusia mahdollisuuksia. Jotta rationaaliset valinnat olisivat mahdollisia,

nuorten ja vanhempien tulisi olla täydellisesti informoituja tarjolla olevista eri vaihtoehtoista. Lisäksi heidän tulisi olla tietoisia omista edellytyksistään ja asettaa ne järjestykseen ja arvioida eri ratkaisusta koituvia seurauksia sekä kyetä tämän perusteella valitsemaanärkevin toimintastrategia (Collins 1988, 352 - 353; Kangas 1994; Goldthorpe 1988.)

Koulutuksella on keskeinen merkitys erilaisiin yhteiskunnallisiin asemiin valikoitumisessa. Kivisen, Rinteen ja Aholan mukaan koulun osalta on kysymys ennen kaikkea karsimisesta ja lajittelusta. Koulu toimii eräänlaisena suodattimena kodin ja työmarkkinoiden välillä: se karsii, valikoi, erottelee ja lajittelee ihmisiä. Suurin osa peruskoulun vuosittain aloittavasta ikäluokasta sopeutuu niin hyvin, että jatkaa joko ammatilliseen kouluun tai lukioon. Osalle oppilaista kouluvalmiudet jäävät kuitenkin heikoiksi, eivätkä he siirry keskiasteen koulutukseen. (Näätsaari 1994,17) Tämä teoria tukee nuoren pojan ajatuksia valikoitumisesta, vanhempien odotuksista ja omista tavoitteista *”Tällä hetkellä on paljon lukio juttuja mielessä, pääsenkö Järvenpään lukioon vai pääsenkö lukioon ollenkaan. Vanhemmat odottavat samanlaista menestystä kuin isolta siskolta, joka on todella hyvä koulussa. ..minulle lukioon pääsy on hyvin tärkeää, koska haluan opiskelemaan kauppakorkeaan. Minun mielestä opiskelu takaa hyvän työpaikan. Tavoitteeni on saada yhtä hyvä työpaikka kuin fajilla...”* (Tapaus 9, 16-vuotias poika)

Suomessa syrjäytyminen ja siihen usein liittyvä työttömyys on suorassa suhteessa koulutukseen. Mitä koulutetumpi on, sen vahvempi suoja se on työttömyyttä vastaan (Näätsaari 1994, 17) Useimmat nuoret uskovat koulutukseen ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin elämässään. Siitä huolimatta että useimmat nuoret uskovat saavansa koulutuksen päätyttyä töitä, osa pelkää jäävänsä työttömiksi. (Näätsaari 1994, 102)

5.5.1 Opiskelu siltana ammattiin

Vaikka 15 - 16 -vuotias ei ole vielä aikuisuuden kynnyksellä, ohjaavat hänen tähän asti tekemät valinnat aikuisuuteen astumista. Peruskouluaan päättäviin nuoriin kohdistuu uusia ympäristön odotuksia ja vaatimuksia ja samalla myös oikeuksia, joista tulisi selviytyä. Jatko-opiskelupaikka tulisi jokaisella olla selvillä koulun päätyttyä.

Odotukset ja haaveet kohdistuvat tässä elämänvaiheessa lukion tai ammatillisen koulutuksen suorittamiseen ja sitä kautta paremman tulevaisuuden mahdollisuuksiin. Nuoret uskovat melko yleisesti, että yliopistotasoinen koulutus suo korkeamman ansiotason ja taloudellisesti helpomman elämän. Helo ja Uusitalo (1995) ovat tutkimuksessaan osoittaneet, että korkeakoulutetut ansaitsevat ylioppilaisiin verrattuna 7- 22 % enemmän. Mistä kuitenkin johtuu se, että jopa tutkijakoulutuksen saaneet jäävät työttömäksi ja mikseivät korkeasti koulutetut ole rikkaita? Nuorten kannalta edellisten lisäksi huolestuttavaksi asiaksi nousevat vielä nuorten huomattavat työttömyysluvut verrattuna vanhempiin työntekijöihin. Raivola (2000) kyseenalaistaa nuorisotyöttömyyden syynä pidettyä taitojen puutetta. Miksi työttömyys ei poistu työttömiä kouluttamalla?

Peruskoulun yläasteen viimeisen luokan oppilaat ovat 15 - 16- vuotiaita. Kuten edellä on jo mainittu, tämän ikäiset nuoret eivät psykologisten teorioiden mukaan ole vielä saavuttaneet vakiintunutta identiteettiä. Paradoksaalista, mutta juuri näiden ailahtelevien, epävarmojen ja aikuisten ymmärrystä kaipaavien nuorten on kyettävä valitsemaan itselleen jatko-opiskelupaikka tulevaa ammattia silmällä pitäen. Kun useimpia tämän ikäisiä nuoria askarruttaa oma seksuaalisuus ja epävarmuus oman ruumiin hallinnasta sekä ainoana todellisena huolena sopivan kumppanin löytäminen. On siis varsin epärealistista odottaa heidän opiskeluvaihtoehtoja harkituiksi. Valintatilanteet aiheuttavat useimmille nuorille suuria paineita ja ristiriitoja.

5.5.2 Koulutusyhteiskuntako avain menestymiseen?

Menestyminen on silloin individualisoitu, kun yhteiskunnan toiminnassa korostetaan koulutusta. Koulutusta voi pitää instituutiona, joka painottaa yksilön kykyä ja vastuuta oman elämänsä ohjaamisesta. Yhteiskunnallisia asemia ei enää peritä, ei saada lahjaksi eikä hyvillä suhteilla vaan periaatteessa koulutusjärjestelmä antaa kaikille samanlaiset mahdollisuudet. Tasa-arvoa korostavissa näkemyksissä korostuu koulun luonne mahdollisuuksien antajana. Toisaalta koulua on tarkasteltu myös mahdollisuuksien viejänä. Tällöin korostuu koulutusinstituution sisältyvä välttämätön valikointi. Koulu valikoi ihmiset yhteiskunnallisesti vaativiin töihin, mutta vähemmälle huomiolle jää se tosiasia, että koulutusjärjestelmä onnistuu tavoitteissaan myös sil-

loin, kun se valikoi osan yksilöistä yhteiskunnan vähiten arvostamiin aseisiin ja kehnoimpiin työpaikkoihin (Silvennoinen 1993).

Nykyisillä työmarkkinoilla tapahtuvat muutokset eivät kuitenkaan takaa työpaikkaa hyvän tutkinnon saaneille nuorille. Kuitenkin peruskoulua pidetään instituutiona, jossa lasten välille muodostuneet erot vaikuttavat vahvasti myös heidän myöhempään elämäänsä. Rintasen (2000) julkaiseman tutkimuksen mukaan nuoret, jotka olivat jääneet koulutuksen ulkopuolelle, todettiin keskimääräistä enemmän terveysongelmia ja huonommat terveystottumukset. Useimmilla oli psyykkisiä ongelmia, mutta lisäksi korostuivat tuki- ja liikuntaelinsairaudet, tapaturmat ja vammojen jälkitilat. Tutkimuksen mukaan myös lääkkeiden mm. allergia- ja särkylääkkeiden käyttö osoittautui kyseisellä ryhmällä yleisemmäksi, samoin tupakointi ja alkoholinkäyttö, joskaan ei niin selvästi. Harrastuksen puuttuminen näytti olevan yksi merkittävä piirre, ja etenkin liikuntaharrastukset ko. joukolla olivat harvinaisia. (Rintanen 2000)

Koulutusjärjestelmän lähtökohtana on korostaa yksilön arvoa ja edistää kaikin tavoin yksilöllisiä ominaisuuksia. Järjestelmään sisäänrakennettu kilpailu lisää kuitenkin yksilöiden eroihin liittyviä hierarkkisia luokituksia.

”Modermin teollisen yhteiskunnan synnyttämä moderni teollinen koululaitos peruskouluineen, lukioineen, ammatillisine oppilaitoksineen, korkeakouluineen ja niihin oksastettuine yliopistoineen yskii ja voi pahoin. Edistysuskon ja koulujärjestelmän tutkintoihin nojaava asiantuntijavallan monopolit hiipuvat jälkimodernin yhteiskunnan oloissa. Vaikka järjestelmäkoulutuksen kulissit hajauttamisen, markkina-avautumisen, arvioinnin ja tulosvastuun retoriikalla höystettyinä pysyvätkin pystyssä, teollinen koululaitos kykenee jatkossa parhaimmillaan luomaan vain perustaa kansalaisten oppimiselle, ihmisten elämänpyrkimyksille ja yksilöllistyneille selviytymistarinoille” (Rinne 1997, 460).

5.5.3. Koulusta oppia elämää varten

Uusitalon (1984) käsiteanalyysin mukaan koulua voidaan tarkastella instituutiona, organisaationa sekä lähiyhteisönä. Kuten edellä jo mainittiin yhteiskunnallisena insti-

tuutiona koulu toteuttaa sille määrättyjä tehtäviä: uuden sukupolven sosiaalistamista ja varustamista tarpeellisilla tiedoilla ja taidoilla sekä uusien jäsenten valikointia yhteiskunnan eri tehtäviin. Käytännössä tämä valikointitehtävä merkitsee sitä, että opettajien on arvioitava oppilaiden suoritukset ja asetettava oppilaat jonkinlaisiin hierarkisiin luokkiin menestyksen mukaan. Keltikangas-Järvinen (1994) on kuitenkin arvostellut koululaitoksen arviointimenettelyä ja asettanut kyseenalaiseksi sen merkittävyyden. Samalla hän toteaa varsin osuvasti, että missään ihmisen elämänvaiheessa ei toistuvasti aseteta työpaikalla kaikkien tiedossa olevaan paremmuusjärjestykseen. Maailman epäoikeudenmukaisuutta ja epäreilua kohtelua koulussa kuvaa 16-vuotias tyttö näin:

Haaveilen paljon, mutta masennun yleensä niistä, kun tietää ettei ole mahdollisuutta toteuttaa kaikkea. Vihaan kykyjen ja taitojen vertailuja, arvosanoja ja ihmisten taitoa arvostella... (Tapaus 23, 16-vuotias tyttö)

Organisaationa koulu toteuttaa yhteiskunnallisia tehtäviään mm. laatimalla opetussuunnitelmia, arviointijärjestelmiä ja sääntöjä. Yhteisönä koulu muodostuu siinä toimivien **ihmisten keskinäisestä vuorovaikutuksesta ja suhteista**. Nuoren suhde kouluun on **tärkeä minäkuvan lähde**, ja se muodostuu koulumenestyksen, sääntöihin sopeutumisen sekä koulun ihmissuhteiden laadun perusteella.

Koulussa menestymisessä ja selviytymisessä voidaan hyvin soveltaa ”goodness of fit” käsitettä. Hurrelmanin (1988) mukaan kouluvaikeudet tulisi ymmärtää viestinä koulun asettamien oppimisvaatimusten ja oppilaan senhetkisellem elämäntilanteelle ominaisten oppimisedellytysten riittämättömästä yhteensopivuudesta. Parhaiten koulussa menestyvät ne, joilla on riittävät oppimisedellytykset suhteessa koulun oppimisvaikeuksiin ja jotka hyväksyvät koulun säännöt.

Koulussa selviytymistä helpottaa, jos oppilas on taustaltaan ja kulttuuriltaan yhteensopiva koulun edustaman kulttuurin kanssa (Kivinen & Kivirauma, 1985). Taustaltaan hyvin koulu yhteisöön sopeutuva ja koulutukseen orientoituva 17-vuotias poika mieltää lähitulevaisuuttaan näin:

” Pitäisi löytää oma ala, jossa viihtyisi ja olisi hauskaa. Voi olla, että alaa joutuu vaihtamaan elämän aikana moneen kertaan. ... Elämässä pitäisi saada jotain järkevää aikaiseksi. Pitäisi saada varmaan joku ammattikorkeakoulu koulutus tai joku vastaava koulutus. Ei ainakaan mihinkään kotiin sohvan pohjalle nukkumaan loppuelämäksi. Pitää sitä elämässä olla jotain tavoitteita.” (Tapaus 11, 17-vuotias poika)

Koulusopeutumattomuudessa on Kivisen ja Kivirauman (1985) mukaan kyse oppilaan ja koulun edustamien kulttuurien yhteentörmäyksestä eli siitä, että oppilas ei ole oppinut koulun ”kielipelejä” ja omaksunut oppilaan roolia. Parhaiten koulun sääntöihin sopeutuivat keski- ja ylempien luokkien lapset ja nuoret, joiden perheissä on koulustraditioita. Hurrelmannin (1988) mukaan näiden lasten vanhemmat ”investoivat” lapsiinsa rahan lisäksi ns. kulttuurista pääomaa varmistukseksi näin, että jälkipolvi takaa perheen statuksen säilymisen saavuttamalla riittävän koulutustason. Puurosen (1997) tutkimus tukee myös näitä ajatuksia. Nuorten koulumenestys ennustaa parhaiten nuorten koulutusreitien valintaa. Vanhempien koulutus ja ammatti olivat myös avaintekijöitä siihen, suunnittelivatko nuoret ammattikoulu- ja yliopisto-opintoja. Yliopisto-opintoja suunnittelivat koulussa hyvin menestyneet nuoret, joiden vanhemmat olivat saaneet korkea-asteen koulutuksen ja erityisesti äidit olivat ylempiä toimihenkilöitä.

Mitä seurauksia kouluvaikeuksilla ja koulun keskeyttämisellä voi olla? Aikana, jolloin koulumenestystä arvostetaan paljon, koulun merkitys erityisesti minäkuvan muokkajana korostuu. Ne, jotka tuntevat menestyvänsä koulussa ja saavat positiivista palautetta sekä myönteisiä kokemuksia saavat tukea minäkäsitykselleen ja näin myönteisen kehityksen voimavaroja (Uusitalo, 1984). Koulunkäynnistä voi joillekin muodostua vastaavasti toistuvien epäonnistumisien ketju, mikä ilmenee todistuksen numeroiden lisäksi itsetunto-ongelmina ja koulumotivaation heikkoutena.

Peruskoulusta putoamisesta saattaa seurata nuorelle monenlaisia hankaluuksia. Heikkisen (1986) mukaan on vaara, että yhteiskunta sulkee koulusta pudonneet myöhemminkin pois. Jatkokoulutukseen pääsy vaikeutuu ja eväät työelämää varten jäävät heikoksi. Työelämähän vaatii entistä koulutetumpaa väkeä.

6. TULEVAISUUDENKUVA VALINTOJEN MOTIIVINA

Voiko tulevaisuudesta tietää? Ei tietämisen tavallisessa merkityksessä. Yhtä vähän tulevaisuus on myös ennalta määrätty, vaan tulevaisuus on luonteensa puolesta aina avoin. Nämä eivät kuitenkaan pyyhi ylitse sitä tosiasiaa, että voimme aina vaikuttaa tulevaisuuteen valinnoillamme ja teoillamme. Niiniluoto (1999) on todennut osuvasti, että tiedon etsiminen on itsessään ihmisen peruspiirre. Näin tulevaisuuden tutkimukselle ominainen kiinnostus tietoon ja tulevaisuuden ymmärrettäväksi tekemiseen on yhtä vanha kuin ihminen itse.

Tulevaisuuden ennakkoinnilla pyritään avaamaan tulevaisuudessa siintävät mahdollisuudet ja murtamaan tavanomaiset käsitykset siitä, mikä on mahdollista ja mikä ei. Skenaariotyöskentelyssä ei siis ole kysymys vain erilaisiin tulevaisuuksiin varautumisesta vaan erityisesti **uusien mahdollisuuksien oppimisesta**. Tulevaisuuden ennustaminen on niin vaikeaa juuri sen vuoksi, koska on niin vaikea ennakoida niitä oppimisprosesseja, jotka tuottavat uusia innovaatioita.

Jokaisen on ehkä syytä kartoittaa sitä, minkä tyyppisiä kuvia meillä on tulevaisuudesta? Siis. **Minkälaisia odotuksia, pelkoja ja toiveita meillä on tulevaisuuden suhteen?** Tunnistaessamme ja analysoidessamme omia odotuksiamme tulemme tarkemmin tietoisiksi siitä, mitä nämä odotukset oikein edellyttävät meiltä ja mitä nämä odotukset kertovat käyttäytymismalleistamme ja laajemmin kulttuuristamme.

6.1 Nuorten tulevaisuudenkuvasta

Nuorten näkemyksistä heijastuva suhde tulevaisuuteen on **moniulotteinen** eikä täysin noudata perinteistä, asteittain ohenevaa tulevaisuuskuvausta, jonka mukaan tulevaisuus painottuu ja vaikuttaa ihmisten tekoihin sitä vähemmän mitä kauemmaksi tulevaisuuteen siirrytään (viikot, vuodet, oma elinaika, lasten elinaika). (Suurpää 1996) Nuorten tulevaisuus saattaa olla hyvinkin lähellä. Monet tutkimukseen osallistuneet nuoret totesivat elävänsä ”tätä päivää” ikään kuin huomisen päivä olisi jo tulevaisuutta. Vaikka tarkkaan huomisen suunnitteluun ei nuorilla ole haluaja tai kykyjäkään, ei

se kuitenkin tarkoita sitä etteivätkö he olisi huolissaan tulevien sukupolvien maailman tai ympäristön tilasta.

Myös minun otoksessani monet nuoret olivat huolestuneita luonnosta ja yleensä ympäristöstä:

”Tulevaisuudessa tulee olemaan liikaa ihmisiä, joten saasteet, ruokapula ja työttömyys tulee ehkä olemaan ongelma. Pelkään tulevaa aikaa, koska saasteet lopulta tuhoavat otsonin ja siitä seuraa syöpää ja muita sairauksia.”

(Tapaus 8, 15-vuotias poika)

...”Suuryritykset hallitsevat pian maailman. Jätteet leviävät, ympäristö tuhoutuu...”

(Tapaus 3, 16-vuotias poika)

...”joka paikka on asfalttia, autoilla lennellään paikasta toiseen. Toivon, ettei niin tulisi koskaan olemaan, sillä pidän luonnosta ja sitä pitää löytyä kaupungistakin.”

(Tapaus 29, 16-vuotias tyttö)

Tällaista nuorten asennoitumista voidaan pitää ristiriitaisena. Miten nuori voi olla samaan aikaan ”impulsiivinen” ja ”vastuullinen”? Ehkä tämän päivän nuori ilmentää aikamme joustavaa ihmishannetta, joka katsoo sekä tähän hetkeen että tulevaisuuteen. Nykyisyyden rakentaminen ei saa tapahtua tulevaisuuden kustannuksella.

Nuoren tulevaisuutta luonnehtii lisäksi monitahoisuus: erilaiset tulevaisuuden tasot, toisaalta oma tulevaisuus, toisaalta yhteiskunnan ja yleisesti maailman tulevaisuus. **Nuorilla on ikään kuin monia tulevaisuudenkuvia, joita he rakentavat samanaikaisesti ja joihin he suhtautuvat eri tavoin.** Vaikka nuoret eivät halua tai osaa suunnitella elämänsä pitkälle eteenpäin, monet ovat huolestuneita tulevien sukupolvien maailmantilasta. (Suurpää 1996, 53)

Myös Rubinin (1998) tutkimuksen mukaan nuorten oma **tulevaisuuskuva on kaunis ja onnellinen** taloudellisesti menestyneestä perussuomalaisesta kahden lapsen ydinperheestä, joka asuu omakotitalossa, matkustelee, omistaa kaksi sähköautoa ja kesämökin ja jossa vanhemmat ovat saavuttaneet urallaan keskiluokan tai ylemmän keskiluokan ammateissaan hyvän toimeentulon ja taloudellisen aseman. Vakavarai-

set ja tyytyväiset vanhemmat pystyvät myös kouluttamaan lapsistaan lisää hyvinvoivia suomalaisia samanlaiseen sosiaaliseen asemaan kuin heillä itselläänkin on. Sen sijaan toinen, **oman maan ja maailman tulevaisuutta koskeva on negatiivinen uhkakuva**. Tämä kuva on Rubinin (1998) mukaan seurausta, globalisoitumisesta, verkostoitumisesta ja tiedotusvälineiden tuomien reaaliaikaisten uutisten ja sisään tulvivan jatkuvan tiedon kasvusta. Kun maan ja maailman tulevaisuutta koskeva negatiivinen käsitys asetetaan tai asettuu vastakkain nuoren omaa elämää koskevan hyvän ja toiveikkaan tulevaisuudenkuvan kanssa, seuraa hämmennys ja tunne, että oman elämän hallinta on pois omien käsien ulottuvilta.

6.2 Painaako nuori paniikkinappulaa negatiivisen tulevaisuudenkuvan seurauksena?

Rubin (1998) on kuvannut neljä erilaista seuraamusmallia, jotka voivat aiheutua negatiivisista ja ahdistavista tulevaisuudenkuvista. **Ensiksikin** ne voivat heikentää uskallusta ja toiminta-motivaatiota, vaikka toisaalta ne myös pakottavat päätöksiin. Nuori painaa paniikkinappulaa pelkästään sen tunteen pohjalta, että nyt on pakko tehdä äkkiä jokin ratkaisu. Usein tällaiset pakon edessä laaditut päätökset kuitenkin johtavat lopputulokseen, joka onkin jotain muuta kuin oli odotettu. **Toinen** seuraamus saattaa olla se, että siirretään päätösvastuu muille. **Kolmas** seuraamusmalli on reagoida kääntymällä katsomaan taaksepäin ja rakentaa käsitys sen kuvan pohjalta, mikä on ollut aikaisemmin tosi, mutta mikä ei enää välttämättä olekaan realistinen. Näin todellisuuskuva ja identiteetti ovat lopulta ilman pohjaa. **Neljäntenä** mahdollisena seuraamuksena voi olla eräänlainen ”mikä tahansa on mahdollista” – ajattelumalli, jossa kaikki erilaiset tulevaisuudet ovat yhtä todennäköisiä. Kyky erotella asioiden erilaisia todennäköisyyksiä häviää ja lopulta mikä tahansa tieteisromaanin tulevaisuuskuva on samanarvoinen tieteellisen tutkimuksen tai päättelyn keinoin saavutettujen skenaarioiden kanssa. Tällaisen tulevaisuuskäsityksen pohjalta tulevaisuudesta on mahdotonta tietää lopultakaan yhtään mitään ja sen vuoksi ei myös ole mitään mieltä yrittää tehdä mitään sen muuttamiseksi parempaan suuntaan. (Rubin 1989)

Maailman epävakaisuus on näkyvissä myös nuorten kirjoituksissa: *"Maailma kusee, kaikki on päin helvettiä. Ihmiset jakautuvat köyhiin ja rikkaisiin, ei ole välimuotoja. Ihmiset sotivat, miksi? Jonkun typerän maapalan vuoksi..."*

(Tapaus 3, 16-vuotias poika)

..."Pelkään, että maailmaan syttyy ydinsota..."Maailmassa on ihan liikaa pahaa: sairauksia, nälänhätää, rotusortoa...(Tapaus 34, 16-vuotias tyttö)

..."en ymmärrä miten joissakin maissa jo alle kymmenen vuotiailla on aseita ja he ovat jo lapsena tappaneet... Mielestäni aseet pitäisi kieltää kokonaan." ..."Myös huumeet ovat ongelma monissa maissa..." ..."Maailmassa ei ole kaikki hyvin, liikaa sotia ja köyhyyttä. On oppinut elämään maailmassa, jossa on paljon väkivaltaa."

(Tapaus 7, 15-vuotias tyttö)

6.3 Onko nuorilla uskoa itseensä ja tulevaisuuteen?

Terve itsetunto; mitä se on? Se on ihmisellä, joka ottaa vastuuta, uskaltaa ottaa riskejä. Se on ihmisellä, joka on luova, rohkea ja käyttää omia ideoitaan. Se on ihmisellä, joka ilmaisee mielipiteensä pelkäämättä ja arkailematta. Se on ihmisellä joka tulee toimeen muiden kanssa ja haluaa toimia ryhmässä; osaa iloita toistenkin onnistumisesta ja joka ei masennu epäonnistumisesta. Se on ihmisellä, joka kunnioittaa rajoja. Hän tuntee omat vahvat ja heikot puolensa; osaa arvioida toimintaansa realistisesti ja tarkasti. Hän arvostaa omaa työtään ja muidenkin saavutuksia. Hän suoriutuu kykijensä mukaan. Hän on optimistinen ja luottaa tulevaisuuteen. (Korpinen 1993, 32) Tutkielmassani useimpien nuorten kirjoituksista heijastui usko itseen ja tulevaisuuteen. *"Mahdollisuuksia riittää. Tulevaisuus näyttää valoisalta. On mahdollisuus saada koulutusta..."* (Tapaus 21, 16 -vuotias poika)

Näyttää siltä, että meillä on nuoriso, jolla on parempi itsetunto, luottamus omiin kykyihin ja usko tulevaisuuteen kuin koskaan aikaisemmin. Heidän edessään on maailma, joka on täynnä ratkaistavia ongelmia ja joka on täynnä elämisen huolia. Riittääkö nuorten itsetunto ja siihen kuuluva luovuus, rohkeus, yhteistyökyky? Onko itsetunto rakentunut kestäville arvoille vai romahtaako se samalla, kun taloudellisille ja ma-

terialistisille arvoille rakentuva yhteiskunta luhistuu? Tähän on mahdotonta vielä vastata. Tarvitsemme herkkyyttä nähdä ja kokea, miten nuoret löytävät vastauksia ongelmiin. Koulu - opettajat ja kasvattajat - ovat mittaamattomien haasteiden keskellä: Onko koulu nuorelle ”elämän paikka”, jossa hän pääsee kokemaan itselleen tärkeitä asioita ja rakentamaan itsetuntoaan lujaksi? Kyse on syvällisestä oppimisesta; kokemusta siitä, että selviydyn, haluan ponnistella, olen kykenevä, arvostettu ja tärkeä ihminen, jota tämä suomalainen yhteiskunta tarvitsee. Urho Kekkonen on sanonut, että: Ennakkoluulottomasti ajatteleva nuoriso on tulevaisuuden ideologinen pommi. Siinä on maailman toivo. (Korpinen 1993, 33)

7. TULOSTEN ANALYYSIÄ JA YHTEENVETOA

Uskomatonta kuinka paljon nämä tuntemattomien nuorten ajatukset herättivät minussa lämpimiä tunteita ja ymmärrystä tutkielmaa valmistaessani. Kirjoituksista heijastui selvästi nuorten ajatusmaailman ambivalenttisuus. Monen nuoren tulevaisuus näytti samanaikaisesti olevan valoisa ja onnellinen, mutta ja raskas. Asenteet olivat osin ristiriitaisia. ”Tässä ja nyt”- elämä materiaalisine arvoineen tuli korostuneesti esille, mutta samat nuoret saattoivat olla huolissaan esimerkiksi perheenjäsentensä, ympäristön tai yhteiskunnan tilanteesta.

Osittain jäsentymättömät, ristiriitaiset mielikuvat eri elämänalueilta osoittavat sen, että ilman pelkoa ja ahdistusta nuoret eivät tule kohtaamaan tulevaisuuttaan, vaikka valtaosassa nuorten kirjoitelmista tulikin esille myönteinen ja toivorikas kuva maailmasta ja tulevaisuudesta. **Haaveet opiskelu- ja työpaikan löytämisestä, ystävyys- ja perhesuhteiden vaaliminen sekä toiveet perheen ja kodin perustamisesta sekä ajatukset ympäristön suojelemisesta** kertovat pikemminkin perinteisistä kuin radikaaleista tai uudistumismielisistä arvoista ja elämän suuntaviivoista.

Aikuisten / vanhempien tuen tarve tuli esiin monen kirjoituksista ja niilläkin, jotka kohdistivat aikuisiin arvostelua ja kritisointia oli jonkinlainen riippuvuussuhde heihin. Kirjoitelmista heijastui normaaliin kehityksikään liittyvää epävarmuutta, hellyttävää aitoutta ja idealistisuutta sekä uskoa myönteiseen tulevaisuuteen. Vain muutaman nuoren kirjoituksista välittyi katkeruutta ja välinpitämättömyyttä yleensä elämää tai yhteiskuntaa kohtaan. *”Yhteiskunta haisee!!! Saa nähdä mitä tulevaisuudella on enää tarjottavana meidän ikäluokalle. Valtiolla ei ole opiskelupaikkoja nuorille, mutta silti löytyy energiaa urputtaa, että tulevaisuuteen ei riitä työntekijöitä.”* (Tapaus 27, 16-vuotias tyttö)

Myös nämä nuoret rakentavat maailmankuvaansa ja tulevaisuuttaan kukin omasta kontekstistaan käsin. Heille enemmän ja vähemmän pysyvinä malleina ovat toimineet koti, koulu, kirkko ja mediat, jotka ohjaavat heidän elämäänsä nyt ja tulevaisuudessakin. Omaa elämää koskevien valintojen ja päätöksien teko ei tässä iässä ole helppoa. Nuorten valinnat voivat perustua tietoon, mutta yhtä hyvin valintoja voivat ohjata

heidän uskomukset, asenteet tai tunnetilat. ”Tässä ja nyt” elämänasenne ei kuitenkaan merkitse sitä, että he olisivat välinpitämättömiä omaa elämää tai maailmantilannetta kohtaan.

Nuorten kirjoitelmissa korostuivat selvästi kolme teema, pääkategoriaa:

- **sosiaaliset suhteet**
- **ekonomisen aseman saavuttaminen**
- **yhteiskunnallinen ja maailmantilanne**

Nuorten **ajatukset, haaveet ja odotukset** oman elämän suhteen vaikuttavat hyvinkin valoisilta. Sen sijaan heidän ajatuksensa maailmantilanteesta olivat samansuuntaisia kuin Rubinin (2000) tekemässä tutkimuksessa. Suurimpia **pelkoja** aiheuttivat mm. ydinsodan uhka, mahdollinen maailmanrauhan järkkäminen, ympäristön saastuminen, väestön liikakasvu ja työttömyys.

Ehdottomasti **tärkeimpinä asioina** ja **ilon aiheina** nuoret pitivät suhteitaan ystäviinsä ja perheisiinsä. Samoin opiskelu ja koulutus itsessään tuottivat nuorille iloa ja tyydytystä. Tosin useimmat heistä toivoi saavuttavansa koulutuksen avulla hyvän ammatin, korkean elintason ja helpon elämän.

Haaveet nuorilla liittyivät seurustelukumppanin ja ”sen oikean” puolison löytämiseen sekä kodin ja perheen perustamiseen. Uhkakuvista huolimatta nuoret haaveilivat ja **toivoivat** myös, että jokaisella olisi mahdollisuus elää oikeudenmukaisessa maailmassa, rauhassa ilman sotia ja muita uhkia ja katastrofeja.

Sosiaaliset suhteet

Esimerkiksi kysyttäessä mikä nuorelle on tärkeää tai mistä hän unelmoi ja iloitsee löytyi kirjoitelmissa samankaltaisuuksia: poika- ja tyttökaveri, ystävät, perhe, joista muodostui yksi pääkategoria **sosiaaliset suhteet**. Vuorinen (1997), Pulkkinen (1989) ja Helve (1987) pitävät nuorten sosiaalisia suhteita nuoren identiteetin muodostumiselle ja maailmankuvan rakentamiselle tärkeinä elementteinä. Tämä tutkielma osoitti sen, että lähes kaikki nuoret toivoivat löytävänsä seurustelukumppanin ja moni halusi

säilyttää hyvät suhteet myös perheenjäseniinsä. *”Elämässä on tärkeää säilyttää hyvät välit ystäviinsä ja pitää huolta omaisista.”* (Tapaus 22, 15-vuotias poika)

”Tietysti suurin haave on löytää itselleen kumppani, jota rakastaa ja jolta saa rakkautta.” (Tapaus 25, 16-vuotias tyttö)

Kaveripiiristä putoaminen tai muun sosiaalisen ryhmän ulkopuolelle joutuminen, saattaa olla tämän ikäiselle nuorelle hyvinkin vaikeaa tai jopa vahingollista. Tässä nuoren kuvaamia tuntejaan omasta tilanteestaan:

”Kaikki on aivan perseestä...”kaverit”...Ne vaan lojuu mielessä ja vittuilee...Itse olen 160 cm pitkä, siis todella lyhyt. Yleensä olen kotona pelaamassa tietokoneelle, koska kavereita ei ole...” (Tapaus 4, 16-vuotias poika)

Ekonomisen aseman saavuttaminen

Ekonominen asema nousi nuorten kirjoitelmista yhtä vahvana esille kuin sosiaaliset suhteet.

Nuoret unelmoivat opiskelu- tai työpaikasta. *”Tavoitteeni on saada korkea koulutus ja hyväpalkkainen ammatti.”* (Tapaus 16, 16-vuotias poika) Kivinen, Rinne ja Ahola ovat useaan kertaan tuoneet esille sen tosiasian, että koululaitoksen mekanismi perustuu teoreettisiin ja sellaisiin älyllisiin suorituksiin, jotka on kulttuurisesti rikkaissa oloissa kasvavien nuorten vaivaton oppia.

Toisaalta nuoret pelkäsivät ja olivat huolissaan jatko-opiskelumahdollisuudesta ja tulevasta ammatista tai työpaikasta. *”Pelkään oikeastaan sitä, että jään työttömäksi...unelma tulevaisuudenkuva olisi, että kaikille olisi edes hiukan pitämäänsä työtä.”* (Tapaus 27, 16-vuotias tyttö) Koulutuksen yhtenä funktiona on aina ollut demokratia ja eriarvoisuuden poistaminen. Kuitenkin nuori, jolla on vähän kulttuuripääomaa ja eri kieli kuin esimerkiksi oppilaitoksen opettajalla, putoaa helposti ”kelkasta” ja menestyminen työelämässä saattaa jäädä pelkäksi haaveeksi. Tässä tutkielmassa mukana olleet nuoret pääsääntöisesti suhtautuivat myönteisesti kouluun, pitivät tärkeänä

opiskelua ja työpaikan saantia ja luottivat koulutuksen tulevaisuutta edistävään merkitykseen.

Vain muutama otokseni nuorista suhtautui kouluun välinpitämättömästi. Tutkimuksessani ei tullut ilmi ketään nuorta, joka suhtautuisi kouluun täysin kielteisesti. Kun taas Topo (1988) nuorten tulevaisuuden tutkimuksessaan on osoittanut, että esimerkiksi yhdeksännen luokan tytöistä osa suhtautui kouluun myönteisesti, osa välinpitämättömästi ja osa kielteisesti.

Suomessa koulupudokkaat ts. koulunsa keskeyttäneet tai heikoilla arvosanoilla koulunsa päättäneet nähdään yhtenä ryhmänä, joiden syrjäytymisvaara on tosiasia. Nykyisin nuorten syrjäytymisriskiä pyritäänkin ehkäisemään monipuolisilla tukitoimin. Näätäsaaren (1994) tutkimus osoittaa saman kuin tutkielmassani saamani tulos, että useimmat nuoret uskovat koulutukseen ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin elämässään. *”Ensi vuonna olen menossa lukioon ja sen jälkeen haluaisin saada hyvän koulutuksen johonkin ammattiin, josta tienaisi hyvin...Haluan saada hyvän peruskoulun päästötodistuksen ja pohjan lukioon menoa varten.”* (Tapaus 31, 15-vuotias tyttö) Vain yksi tutkimuksessani mukana olleista nuorista kertoi provokatiivisesti olevansa tulevaisuudessa ”kapinen spurgu”.

Koulun vaikutus nuoren elämäntapaan ja syrjäytymiseen on kiistanalainen. Kuula (2000) väittää, että koulun merkitys syrjäytymisprosessissa korostuu kahdella tavalla. Ensiksi koulu syrjäyttää tukea tarvitsevia nuoria puutteellisten tukitoimien vuoksi, ja toisaalta koulu tuottaa omilla mekanismeillaan muun muassa leimaamisen välityksellä syrjäytymistä.

Yhteiskunnalliset ja maailmanlaajuiset ilmiöt

Niin **yhteiskunnallisia** kuin **maailmanlaajuisia ilmiöitä** nuoret toivat esille kirjoittaessaan esimerkiksi peloistaan, unelmistaan, iloistaan tai siitä mikä heille on tärkeää. Nuoret iloitsivat, unelmoivat tai pitivät tärkeänä puhdasta luontoa, maailmanrauhaa ja tasavertaisuutta. *”Tärkeää minulle on yhteiskunnan hyvinvointi, maailman rauha ja kaikki normaalit hyvinvointiin liittyvät asiat ja se, että jokainen saa olla sellainen kuin*

haluaa. (Tapaus 35, 16-vuotias tyttö) *”Unelmissani ... asun maailmassa, joka elää rauhan ja sopusoinnun keskellä. Ei aseita, saasteita, rasismia...”* (Tapaus 13, 16-vuotias tyttö) Toisaalta he pelkäävät ympäristön tuhoutumista, saasteiden lisääntymistä, väestön liikakasvua ja työttömyyttä. *”Pelkään tulevaa aikaa, koska saasteet tuhoavat lopulta otsonin ja siitä seuraa paljon enemmän syöpää ja muista sairauksia. Toivon, että väestön lisääntyminen saataisiin kuriin.”* (Tapaus 8, 15-vuotias poika)

Usko ja luottamus ovat aiheita, jotka nuoret ottavat esille kertoessaan uskosta, uskomuksista ja kavereistaan. *”Usko ja uskonto on aina ennen ollut minulle itsestäänselvyys...monesti uskon enemmän tieteeseen ja siihen mitä näen kuin uskontoon ja siihen mitä ei pystytä tieteellisesti todistamaan.* (Tapaus 35, 16-vuotias tyttö) Osa nuorista luottaa ainoastaan läheisiinsä ja ystäviinsä, kun taas joillakin nuorilla on luottamuspuola niissäkin. *”En luota keneenkään, minutkin on petetty niin monta kertaa.”* (Tapaus 27, 16-vuotias tyttö) Ainostaan kaksi nuorista uskoi ja luotti Jumalaan ja lähimmäisen rakkauteen.

”Uskon ja luotan Jumalaan. Tärkeintä minulle on rakkaus!” (Tapaus 25, 16-vuotias tyttö)

Filosofi Charles Taylorin (1977, 103 -105) mukaan nykyisen kulttuurin ja yhteiskunnan arvot, jotka perustuvat antroposentrismiin (ihmiskeskeisyyteen), relativismiin, narsismiin ja subjektivismiin eivät anna ihmiselle tarpeeksi erottaa toisistaan oikeaa ja väärää. Tätä suuntausta on alettu pitää itsensä toteuttamisen individualismina.

Nuoriin ja nuorisokulttuuriin liittyvissä yleisissä keskusteluissa on usein korostettu hedonistista ja suunnittelematonta elämänsäntettä. Nuorten on katsottu elävän ”tässä ja nyt” näköalattomina vailla vastuuta ja haluttomuutta sitoutua tulevaisuuden haasteisiin tai velvoitteisiin. (Puohiniemi 1993)

Tutkielmassani nuorten kommentteissa ja pohdinnoissa ei niinkään korostunut hedonistinen tai lyhytjänteinen elämäntapa vaan pikemminkin realistisia kommentteja nopeasti muuttuvasta maailmasta. *”Olen lähtenyt elämään elämäni positiivisesti eteenpäin ja asetan tavoitteet vain lähitulevaisuuteen. Unelmia ja tavoitteita saa olla,*

mutta tavoitteet on asetettava realistisiksi, ettei tule turhia pettymyksiä.” (Tapaus 1, 16-vuotias poika)

Nuorille tarjoutuu yhä enemmän valinnan- ja päätöksentekomahdollisuuksia, joiden rajat ovat häilyviä tai puuttuvat kokonaan. Nuoret eivät välttämättä osaa etsiä tulevaisuudesta turvaa tai vahvistusta teoilleen vaan he hakeutuvat konkreettisiin tilanteisiin ”tässä ja nyt”. Tulevaisuus ei tutkittavieni pohdinnoissa rakennu menneisyyden jatkoksi, vaan pikemminkin nykyhetkessä, nykyhetkestä. Tämä ei tarkoita sitä, etteivätkö nämäkin nuoret pyrkisi harkituilla toiminnoillaan vaikuttamaan tulevaan, elinkelpoiseen maailmaan, jossa elämää säilyttävät arvot korostuvat yhdeksi toiminnan perusteeksi.

Tuloksia postmodernismin valossa

Postmoderneja keskusteluja sävyttää usein turhautuneisuus, ei uskota enää kehenkään eikä mihinkään. Kaikki on usein yhtä ja samaa suurta pettymystä, ennakoimattomia monimutkaisia muutoksia tai jatkuvia valinnanmahdollisuuksia.

Tulokset osoittavat, että nuoret elävät ristiriitaisten tuntemusten aallokoissa. Osa nuorista kokee lähes samanaikaisesti suurta onnellisuutta ja tukahduttavaa pettymystä. Ainostaan kaksi vastanneista koki olevansa turhautunut ja usko tulevaan näytti synkältä. Ei voi kuitenkaan varmuudella sanoa kuvasivatko nuoret vilpittömästi kokemuksiaan ja elämäntilannettaan vai oliko tekstin sävy ja sisältö juuri sen hetkisen mielialan tulos.

Postmoderni elämäntyyli pyrkii siihen, että ihminen milloin tahansa voi tyydyttää tarpeensa. Tämän tutkimuksen perusteella eivät kuitenkaan nuoret uskoneet omien tarpeidensa tyydyttyvän heti. Esimerkiksi eräs nuori vihasi suuria liikennevakuutusmaksuja, sillä se esti hänen moottoripyörän hankinnan.

Kiinnostava vastakohtaisuus löytyi myös postmoderniin liittyvästä ”tässä ja nyt” elämäntavasta, jossa esimerkiksi ystävyysuhteiden merkitys on hävinnyt, sitoutumattomuus ja ihmissuhteiden väliaikaisuus olisi korostuneesti esillä. Ainakin omaan tutkimukseeni osallistuneet nuoret kirjoittivat perheen ja kaverisuhteiden olevan erittäin tärkeitä ja he suunnittelivat tulevaisuuttaan traditionaaliselle elämäntyyliille ominaisin piirtein; mahdollisine opiskelupaikkoineen, perheen perustamisineen ja talon rakentamisineen.

Postmodernille tyypillinen kiireinen ja pinnallinen elämäntapa jopa huolestutti joitakin tutkielmassani mukana olleita nuoria. He tahtoivat tulevaisuudelta lepoa ja rauhaa. Tärkeää oli myös huolehtia ympäristöstä ja suojella luontoa. Toisaalta samat nuoret saattoivat toivoa elämäänsä varsin pinnallisia asioita, kuten nämä 16- ja 17-vuotiaat pojat: *”Elämä ei saisi olla pitkäpiimäistä. Olisihan se hienoa, jos elämässä olisi vaihtelua.”* (Tapaus 11, 17 – vuotias poika) *”Haaveilen miljonääriksi tulemisesta”.* (Tapaus 17, 16 – vuotias poika)

Tämän otoksen perusteella ei median viehättävyys tai muu simulaatiotodellisuus noussut lainkaan tärkeäksi asiaksi. Vain muutama nuori mainitsi viihteeseen television tai radion. Tietokoneista tai muista teknisistä laitteista ei kukaan maininnut mitään. Ainoastaan yksi nuori kertoi hyvin postmoderniin tyyliin katsovansa TV:tä näkemättä mitään ja kuuntelevansa radiota kuulematta mitään.

Agraariyhteiskunnan isien perintö ja vanhempien toiveiden toteuttaminen ei ole tämän päivän nuorten elämän ohjenuora tai punainen lanka. Nuoret määrittelevät itseään suhteessa muuttuvaan ympäristöön ja erityisesti ympäristöihin, joihin heidän vanhemmillaan ei ole enää yksiselitteistä pääsyä. Nykyhetkessä sosiaalinen tai fyysinen paikka ei periydy automaattisesti, vaan se on lunastettava itse. Tämä edellyttää myös oman kulttuurin luomista, jossa tradition piirteet eivät yksin riitä, vaan niitä on täydennettävä tai muutettava uusilla käytännöillä. Ehkä tämä on osaltaan syy siihen, että vanhempien asema auktoriteetteina tai tiedonvälittäjinä ei ole enää merkityksellinen. Nuori pystyy ottamaan haltuunsa tietoja, joita hän pikemminkin voisi siirtää vanhemmilleen. Monet nuoret alkavat mieltää oman kylän, kaupungin tai yhteiskunnan lisäksi koko maailman elinpiirikseen.

Tämä suuntaus on kaksijakoinen; ympäristö muuttuu nopeammin kuin psyyke. Nuorista halutaan tehdä postmodernin ajan symboleja, mihin nuorten psyyke ei ole välttämättä valmis tai lainkaan halukas. Usein unohdetaan se tosiasia, ettei nuorten pyrkimyksenä ole välttämättä toimia historiattomina ajan tulkkeina. Yksinomaan tulevaisuuteen suuntaaminen ei takaa onnellista tai hyvää elämää. Maailmankansalaisuus viehättää, mutta se voi jäädä arjen käytännöissä helposti vain puheen tasolle. Monikansallisten ja – kulttuuristen ympäristöjen tai EU-kansalaisena olemisen viehätys lisääntyy, kun oma suku tai perheen perintö ei tarjoa malleja tai nuoret eivät hyväksy näitä malleja.

PÄÄTELMÄT

On tärkeää todeta, että tässä tutkielmassa mukana olleet teoriat osittain tukevat toisiaan, jotkut selvästi myös kumoavat toisensa. Kasvatustieteen yksi perusajatus on kuitenkin se, että tieteellinen tieto loisi lisää kompetenssia kasvatuksen ja opetuksen kehittämiseen. Teoreettisen tiedon pohjalta kehitettyjä käytännöllisiä kasvatus- ja opetusohjelmia tuodaan kouluihin ja oppilaitoksiin, mutta edesauttavatko ne aina opetussuunnitelmien, opetuksen tai arvioinnin laadintaa?

Teoriat heijastavat aina tiettyä aikakautta ja näin ollen ohjaavat kasvatus- kuin opetuskäytänteitä niin formaalisella kuin informaalisellakin tasolla. Historian saatossa olemme aina jälkeenpäin todenneet joidenkin kasvatusteorioiden aiheuttaneen vahingollisia seurauksia lasten ja nuorten kasvulle ja kehitykselle, jonka jälkeen kyseinen kasvatusteoria on haluttu hylätä ja sen tilalle on otettu uusi teoria. Nämä radikaalit, nopeat kasvatuskäytänteiden muutosvaatimukset lisäävät kasvatus- ja opetustyötä tekevien teoriavaihtoehtojen kirjavuutta. Vaihtoehtojen moninaisuus ja usein tiedon puute aiheuttavat lasten ja nuorten parissa työskenteleville sekä sisäisiä että ulkoisia ristiriitoja. Missä olisi se viisastenkivi tai kristallipallo joka kertoisi pitkälle tulevaisuuden luotsaavan teorian, jonka avulla olisi mahdollisuus kasvaa ja kehittyä inhimilliseksi, humaniksi ihmiseksi osaksi yhteiskuntaamme ja universaalia maailmaa.

Tämäkään tutkielma ei kristallipallon tavoin anna valmiita vastauksia eikä kasvatus- ja toimintamalleja nuorten kanssa elämiseen. Kuvaamalla nuorten käsityksiä, ajatuksia ja toiveita lisääntyy aikuisten ja kasvattajien tieto nuorten elämästä. Tieto voi auttaa aikuisia paremmin ymmärtämään nuoria. Olenkin samaa mieltä Helven (1987) kanssa, että sekundaarisosiaalistajien vastuu on valtavasti kasvanut nuorten maailman- ja tulevaisuudenkuvan muodostumisessa. Kotien lisäksi koululla, kirkolla ja medialla on vastuu nuorista. Niiden tulisi antaa selkeitä maailmankuvallisia aineksia nuorille.

Sosiaalisten suhteiden suuri merkitys nuorten elämässä ei ollut mikään yllätys, kun ottaa huomioon heidän ikänsä ja kehitysvaiheensa. Kaverit olivat tärkeitä niin koulu- maailmassa kuin muutenkin arkielämässä. Haaveet tyttö- tai poikakaverista, ajatuk-

set parisuhteen muodostamisesta ja perheen perustamisesta tulivat esille useamman nuoren kirjoitelmassa. Ympäristön ohella vertaisryhmät ja muut sosiaaliset suhteet ovat välttämättömiä rakennusaineita nuoren identiteetille. Samoin näyttää toimivan suhde omiin vanhempiin, jos se on riittävän luonteva ja myönteinen.

Yhteiskuntaamme, sen toimintoihin sekä maailman tilanteeseen osa nuorista suhtautui kriittisesti ja varauksellisesti, jotkut jopa pelokkaasti. Nuoret uskoivat työtömyyden jatkuvan ja osa pelkäsi sen koskevan muutaman vuoden kuluttua vielä heitäkin. Yhtä paljon kun ympäristökatastrofit, väestön liikakasvu ja maailman rauhan huolestutti nuoria, oli heillä toisaalta haaveita ja toiveita edellisten välttämiseksi ja globaalisen tasapainon säilyttämiseksi. Ristiriitaisuus onnellisen oman elämän ja yhteiskunnallisen ja maailmanlaajuisen elämän välillä kuvaa toisaalta nuorten kypsymätöntä ajattelua, toisaalta postmodernia aikaamme. Nuoret haluavat elää ”täysillä” tässä ja nyt. Koulutus, korkea palkka ja helppo elämä miellettiin jokaisen nuoren oikeudeksi eikä ”paha maailma” tässä yhteydessä koskettanut heitä lainkaan.

Minun tutkielmassani tuli sama ilmi kuin Näätäsaari (1994) tutkimuksessaan osoittaa, että useimmat nuoret uskovat **koulutukseen** ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin elämässään. Mistä sitten johtuu se, että tutkimusten mukaan joka viides opiskelija jättää ammatillisen koulutuksen kesken? Eikö ammatillisen koulutuksen haasteet vastaa nuoren haaveita tai odotuksia? Eikö nuori voi toteuttaa haaveitaan ammatillisessa suuntautumisessa? Vai ”kompastuuko” nuori postmoderniin elämäntapaan? Ammatillisessa koulutuksessa perustarpeiden ja elämysten tyydyttäminen tässä ja nyt on mahdotonta ja nuori itse joutuu ponnisteluihin, joihin ei välttämättä ole koko elämänsä aikana joutunut. Nämä kysymykset jäävät tutkielmani osalta vaille vastauksia, mutta antavat aiheita mahdolliseen jatkotutkimukseen.

Päätyessäni laadulliseen tutkimusotteeseen ja tutustuessani aihepiiriin tutkimuksen alkuvaiheessa mieltäni askarrutti empiirisen aineiston hankkimisen mahdolliset vaikeudet. Oletin 15-vuotiaiden nuorten olevan kehitysvaiheessa, jossa olisi mahdoton esimerkiksi haastatteleamalla saada totuudenmukaisia vastauksia asettamastani aihepiiristä. Lopulta syntyi ajatus nuorten tarinoiden kirjoittamisesta, johon he osallistuisivat omassa koulussaan jollakin oppitunnilla. Tarinan aloittamisen helpottamiseksi olin antanut muutamia esimerkkikysymyksiä toivoen, etteivät ne ohjaisi liiaksi kirjoitelmia tai asettaisi nuorten ajattelua liian ahtaasiin raameihin. Olihan ”tukikysymysten”

perimmäinen tarkoitus orientoida nuoria kirjoittamaan ajatuksiaan laajemmin kuin kommentoida parilla sanalla.

Nuoret olivat kuvanneet elämäänsä ja tulevaisuuttaan yllättävänkin monisanaisesti ja avoimesti. Monet paljastivatkin hyvin henkilökohtaisia ja arkoja asioita elämästään, joten pelkäämäni aineistonkeräämiskonteksti, kouluympäristön kurinalaisuus ei onneksi yltänyt latistamaan heidän herkkätuntoisuuttaan eikä ainutkertaisuuttaan. Viisitoistavuotiaan saattaa olla helpompi kirjoittaa anonyymisti vieraalle ihmiselle ja potea esimerkiksi pienikokosuuttaan tai yksinäisyyttään kuin kertoa niistä toisille nuorille tai edes omille vanhemmilleen.

Keräsin aineistoa kahdesta koulusta täysin eri puolilta Suomea, koska oletin, että väkiluvultaan lähes samankokoisissa, kulttuurihistorialtaan ja muilta edellytyksiltään erilaisissa kaupungeissa elävien nuorten mielikuvat poikkeaisivat toisistaan. Toisin kuitenkin kävi. Sisällöllisesti kirjoitelmat olivat hyvin samantyyppisiä. Erilaisuus tuli esille ainoastaan siinä, että toiselta koululta kerätyt tarinat olivat pääsääntöisesti pidempiä toisin sanoen paremmin perusteltuja kuin toisen koulun oppilaiden kirjoitelmat. Eroa on vaikea selvittää. On mahdollista, että äidinkielen opettajien tehtävänänto on ollut erilainen, vaikka antamani myös kirjalliset ohjeet olivat molemmille kouluille samanlaiset. Ehkä näkyvimpiä eroja oppilaiden kirjoitelmissa olisi saattanut esiintyä silloin, jos olisin valinnut nuoria sekä maaseudulta että kaupungista.

Taustamuuttujiksi valitsin iän, sukupuolen ja vanhempien koulutuksen, mutta rajatakseni tutkielmaani en käyttänyt näitä muuttujia lainkaan.

Fenomenologisen metodin valintaa puollan sillä, että tutkielmassani tuli selvästi ilmi, että yhteisön jäsenenä nuorilla on yhteisiä piirteitä, yhteisiä merkityksiä. Tutkittavat nuoret, kuten tutkijana minä itsekkin, olemme osa suomalaisen yhteisön yhteistä merkitysten perinnettä. Tämän vuoksi jokaisen tutkimani nuoren tarina paljastaa myös jotain yleistä.

Perustelen dialogin käyttöä, jossa teoreetikot ja nuoret ”keskustelevat vuoropuheluna” ja pohjaan tutkimukseni eksistentiaaliseen ihmiskäsitykseen.

Eksistentiaalinen filosofia soveltuu hyvin dialogiseen raportointikäytäntöön. Senhän lähtökohtana on tavalla tai toisella ihmisen käytännön elämä, kuten tutkielmassani olleet nuorten ajatukset heidän elämästään. Eksistentiaalisuudessa korostuvat yksilön vapaus ja vastuu, dialogissa on tyypillistä ihmisen yksilöllinen vapaus ja oma tapa hahmottaa maailmaa, johon liittyy läheisesti kaikki kielet, olkoon se sitten arkista puhekieltä, tiedekieltä tai jopa runollista kaunokirjallisuuskieltä. Tämä antaa oivallisen perustan uuden ymmärtämiselle. Tutkielmassani dialogeissa pohditaan nuorten tähän päivään ja tulevaisuuteen liittyviä kysymyksiä, joihin etsin tieteellistä vastausta ja kommentoin omalla arkiajatellullani.

Silloin kun pohditaan nuoren elämänsä elämään vaikuttavia tekijöitä, ei tule unohtaa sosiokulttuurista kontekstia, maantieteellistä sijaintia tai historiallista aikaa. (Onnismaa, Pasanen, Spangar 2000, 209- 210) Tämä postmoderni aika edellyttää, mutta myös mahdollistaa erilaisten arvojen, uskomusten kuin kulttuurienkin arviointia ja yhteensovittamista. Ennakoimattomuus ja hallitsemattomuus voivat lisätä sellaisia uudistuksia, jotka toimivat lumipalloefektimäisesti; kaikki vaikuttaa kaikkeen ja paikallisilla muutoksilla voi olla yllättäviä vaikutuksia globaalisesti.

Tutkielmani mahdollisti sen, että voin paremmin kuvata nuoren elämänsä maailmaa hänen sosiaalisen, ympäristön ja historiallisen kontekstin valossa. Historiaahan oli jo se, että nuori itse kertoi yläasteelle siirtymisen eri vaiheita ja siihen liittyviä seikkoja. Sosiaalinen konteksti näkyi siinä miten nuori suhtautui tovereihinsa, miten hän näki muuttuvat kaverisuhteet ja mitä hän kertoi perheestään ja opettajistaan. Ympäristökontekstiin liittyi nuoren käsitys luonnosta ja yleensä ympäristön tilasta niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla.

Tutkielmani osoittaa nuorten peilaavan uudenlaista maailmaa. Se näyttää pirstaleiselta ja vaikeasti ennustettavalta. (Helve 1996, 74 -94) Tulevaisuus näyttää joidenkin mielestä uhkaavalta. Ehkä meidän on löydettävä kokonaan uudenlainen tarkastelunäkökulma tulevaisuuteen.

Sosiologian professori Scott Lash onkin ottanut avukseen uuden kehityksen tulkinnalle refleksiivisen modernisaation käsitteen. Se on muutokselle avoin tilanne, joka sisältää myös uusia mahdollisuuksia. Nuorten pirstoutunut elämä on nähtävä erilaisina

vaihtoehtoina: pienten ryhmien ja liikkeiden jälkimaterialististen arvojen hyväksyntänä, moniarvoisuuden ja demokratian lisääntymisenä.

Modernisaatioteoreetikkojen mukaan elämäntilanne on muuttunut yksilöllisemmäksi, yhä vähemmän perheen ja yhteisön määrittämäksi. Myös tutkimuksessa mukana olleet nuoret kertoivat perheen tärkeydestä, mutta eivät pitäneet sitä ainoana elämänsuunnan viitoittajana. Myös Ulrich Beck (1992) näkee yksilön aseman korostuneen etenkin teollistuneissa länsimaissa. Hänen mukaansa modernisaation edetessä yhteiskunnan kollektiiviset merkityslähteet hiipuvat ja määrittely-yritykset siirtyvät nuoren itsensä tehtäväksi. Riippuvuus muista ihmisistä vähentyy, mutta samalla ilmaantuu uusia epävarmuuksia. Nuoret eivät ole esimerkiksi riippuvaisia taloudellisesti vanhemmistaan, mutta jäävät helposti velkaloukkuihin heikkojen taloustaitojensa vuoksi.

Elämännäköistä tulee yhä monimutkaisempaa, kun nuoren on kohdattava monia erilaisia, keskenään ristiriitaisia, yhtä aikaa globaaleja ja henkilökohtaisia riskejä. Ristiriitaa kuvasivat hyvin nuoret, jotka unelmoivat varsin materialistisesta ja kulutuspainotteisesta elämästä ja toisaalta pitivät tärkeänä säilyttää ympäristön hyvinvoinnin. Riittävät palkkatulot takaavat nuorten mielestä muista riippumattoman elämän sekä päätösvallan omiin asioihin ja talouteen. Airi Mäki-Kulmala (1989) pitää aikaisempaa aikuistumisen mallia; pysyvän viran tai toimen hankkimista, säännöllistä palkkatyötä ja omistusasunnossa asumista protestanttisena työetiikkana ja perheideologiana. Tällainen varmuus ja turvallisuus ovat alkaneet merkitä myös ahtautta ja ummehtuneisuutta, joita osa nuorista kammoksuu. (Ziehe 1991, Hoikkala 1993)

Ziehen (1991) mainitsemaan individualistista ajattelumallia edustavat myös Kasurisen tutkimat koulussa hyvin menestyvät tytöt ja pojat. Näiden nuorten tulevaisuuden suunnittelu tapahtuu postmodernin ajan ihmiskuvan mukaan. Nuoret eivät halua elämästään tasapainoista ja turvallista, vaan he haluavat pitää useita portteja avoinna ja elää vaihtelevaa elämää. Monet haaveilevat asuvansa myös ulkomailla.

Koska aikamme arjen kulutuskäytäntöjä ei ole tarkoitettu kestämään, etenkin markkinatalous rohkaisee nuoria etsimään kiihtyvällä vauhdilla uusia kuluttamisen ja kokemisen tuotteita tai kohteita. Tämä ohjaa helposti siihen oletukseen, että nuorten tarpeet olisivat pelkästään hetkellisiä. Pulma syntyy kuitenkin kulutuksen, kierrättämisen

ja hetkellisyys välille. Yhtäältä nuorille tuotetaan hetkellisiä kohteita ja elämyksiä, joihin samaistua tai joita kuluttaa, toisaalta nuoret itse voivat etsiä hyvinkin hanakasti traditioon tai pysyvyyteen liittyviä elementtejä elämäänsä. Kierrättäminen – olipa kyseessä tavarat tai traditiot – voidaan nähdä yhtenä nuoruuden tapana kyseenalaistaa vallitsevat kulutusmarkkinat.

Onkohan kuitenkin niin, että nuoret huomataan vasta silloin, kun he kyseenalaistavat hyvän aikuisuuden kriteerejä. Nuorten työttömyys tai asunnottomuus ei näytä olevan lainkaan yhtä suuri ongelma kuin jonkin nuorisoryhmän häiritseväksi koettu käyttäytyminen. Paitsi ajallisesti lyhytkestoisina ilmiöinä, nuoriso näkyy ja kuuluu ”tavallisille ihmisille” myös alkoholin ja ennen kaikkea huumeiden kulutuksen kasvuna. Nuoret eivät viihdy siellä, missä heidän pitäisi viihtyä eli koulussa. Nuoret syrjäytyvät, eivät harrasta tarpeeksi liikuntaa jne. Toisaalta nuoret vaativat itseltään äärimäisten tavoitteiden saavuttamista ja epäonnistuttuaan niissä ainoa pako keino saattaa olla syömishäiriö tai jopa itsemurha.

Valintojen mahdollisuus ja mahdottomuus eivät kuitenkaan vie enemmistöä nuorista ahdinkoon ja epätoivoon. Suhtautuvathan nuoret jopa yllättävänkin myönteisesti tulevaisuuteensa ja sen tarjoamiin haasteisiin. Kasvattajalta ja ohjaajalta edellytetään herkkyyttä ja myös halua neuvotella ja kyseenalaistaa silloin kun tehdään työtä arvopohjan rakentamiseksi. Neuvottelulla voidaan löytää mahdollisimman oikeat tai optimaaliset arvot ja ikävertaisten kanssa niiden rakentaminen käy parhaiten. Suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus ovat tärkeitä yhteisöllisyyden ja toiminnan ohella nuoren kasvuun saattamisessa. Nuoren tulisi olla kasvussaan mukana nimenomaan subjektina; suunnittelijana, päätöksentekijänä ja toteuttajana. Allardt on sanonut, että moderni elämänpolitiikka tarvitsee uuden ulottuvuuden elintason, yhteisyyssuhteiden, itsensä toteuttamisen rinnalle uuden määritteen; toiminta. Toiminta nähdään juuri sellaisena alueena nuoren elämässä, jonka avulla he voivat jäsentää sitä viisautta, jota he tarvitsevat selviytyäkseen tulevista vuosikymmenistä. (Arola P. toim. Helve H. 1998) Voisikohan yhteisvastuullinen ja toiminnallinen kasvatustyö edetä yli kasvatustieteiden hallintorajojen ja saada aikaan perusteellista muutosta nuorten ja aikuisten kuilun pienentämiseksi ja toisaalta lisätä kestävämpää ja luovempaa yhteistyötä? Onko esimerkiksi ammatillisella koulutuksella tarpeeksi tietoa ja välineitä nuo-

ren auttamiseen? Minkälaisia taitoja nuoret tarvitsevat aikuistuuksaan, päästäkseen työhön ja onnistuakseen työssään ja elämässään?

Nuorten kannalta optimaalisinta olisi esimerkiksi se, että heidän tulevaisuudentietosuuttaan ja tulevaisuussuuntautunutta ajatteluaan voitaisiin tehokkaammin kehittää niin peruskouluissa kuin ammattioppilaitoksissakin. Harjoittelemalla positiivisia ja motivaatiota lisääviä tulevaisuudenkuvia, hyödynnetään nuorten mielikuvituskapasiteettia. Useat kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että positiivisilla tulevaisuudenkuvilla ja niiden harjaannuttamisella on vaikutusta sekä yksilötasolla että sosiaalisesti. Positiiviset käsitykset tulevaisuudesta auttavat elämänhallinnassa siten, että tulevaisuuden vaihtoehtoja pohtineen nuoren tavoitteen asettelu on realistista, optimistista, usko ja motivaatio omiin vaikutusmahdollisuuksiin kasvaa ja alttius lyhytjännitteisiin tai paniikinomaisiin ratkaisuihin vähenee. (Rubin 1998)

Vaikka nuoret uskovat hyvien arvosanojen ja koulussa menestymisen ennakoivan tulevaa menestystä ja mahdollisuuksien paljoutta, eivät ne suinkaan ole ainoita edellytyksiä. Pelkkä koulumenestys tai perisuomalainen sisu eivät enää välttämättä takaa edellytyksiä onnistumiseen jatkossa. Hyvä koulutodistus tai korkeakoulututkinto suo paremmat mahdollisuudet edetä, mutta eivät enää automaattisesti takaa pysyvää ja korkeapalkkaista työtä, sillä yhteiskunnan tarjoamat työpaikat vähenevät ja toisaalta tietoyhteiskuntakehitys edellyttää kykyä oppia yhä uusia ja jatkuvasti muuttuvia taitoja.

Nuoria on tuettava elinikäiseen oppimiseen, joustavuuteen, muutosten sietokykyyn, kykyyn toimia ryhmässä ja verkostoissa. Huomiota tulisi kiinnittää nuorten itsetunnon ja tahdon kehittämiseen samalla kun joka puolella sirpaletieto lisääntyy, kamppailu koulutuspaikoista kiihtyy ja työsuhteet ovat väliaikaisia. Postmodernin yhteiskunnan toiminnan ja toimivuuden kannalta panostukset nuorten uusien valmiuksien jatkuvaan oppimiseen ovat suunnattoman tärkeitä, mutta eivät ne kuitenkaan riitä ainoiksi ratkaisukeinoiksi. Olen Anita Rubinin (1998) kanssa yhtä mieltä siitä, että opetukseen ja koulutuksen suunnitteluun tulisi lisätä tulevaisuusorientaatioita ja tulevaisuusvaikutusten reflektointia, mutta ennen kaikkea tulevaisuustietoisuus tulisi näkyä kaikesa nuoria koskevassa yhteiskunnallisessa suunnittelussa. Tämän toteutuminen vä-

hentäisi vääjäämättä joidenkin nuorten taipumusta syrjäytyä ja ajautumista yhteiskunnan ulkopuolelle.

Sahlbergin (1998) mukaan opetuksen ja koulutuksen uudistumisen esteinä ovat rakenteelliset ongelmat, jotka esiintyvät eri tahojen välisen koordinaation puuttumisena. Näillä eri tahoilla; innovaatioiden kehittäjillä, kokeilijoilla, tutkijoilla ja päätöksentekijöillä on liian usein erilaiset tai jopa päinvastaiset intressit. Varsinkin opettajat, jotka ovat muutosten polttopisteessä kyselevät miksi koulun pitäisi muuttua? Vastaus on aina sen mukainen minkä tahon edustaja on vastaamassa. Oppilaitokset ovat kuitenkin yhteiskunnan ylläpitämiä instituutioita, joissa nuoret voivat oppia ja kasvaa demokraattisen yhteiskunnan jäseniksi. Oppilaitosten kehittämistyötä on kritisoitu juuri siitä syystä, että yhden uudistuksen käynnistyttyä on jo toinen tulossa. Opettajat ovat totuneet ulkopuoliseen saneluun ja mukautuvat helposti muutoksiin. Entäs oppilaat? Uudistusten perimmäiset tavoitteet ja käytännön elämä eivät aina kuitenkaan kohtaa. Tarvittaisiin aikaa, rauhaa ja hiljaista tietoa tavoitteiden saavuttamiseen. Opettajat ovat myös väsyneitä ja "leipääntyneitä" työhönsä. Tämän tunnustaminen ja tunnistaaminen on tärkeää, jotta työnohjaus, jatko- ja täydennyskoulutusmahdollisuudet avautuisivat. Monesti olisi hyödyllistä ottaa myös nuorten vanhemmat jo suunnitteluvaiheessa ja mahdollisesti myöhemmin konkreettiseen toimintaan mukaan. Näin olisi mahdollisuus vähentää nuorten vanhempien suunnalta tulevia ennakkoasenteita ja ristiriitaisia kasvatusohjeita.

Koulun tulisi edustaa nuorelle mielenkiintoista, luovuutta ja tutkivaa mieltä edistävää paikkaa. Millä keinoilla saataisiin nuoren älykkyys, aloitekyky ja mielenkiinnon kohteet käyttöön? Vaikka oppilaitoksissa on lisääntynyt demokratia ja vuorovaikutuksellisempi ilmapiiri, on vielä paljon autoritaarisia oppimisympäristöjä. Oppilaitosten ja erityisesti ammatillisten oppilaitosten ja ympäröivään yhteiskuntaan ja työelämäyhteyksiin panostaminen on lisääntynyt viime vuosina. Tarvitaan kuitenkin huomattavasti enemmän avoimuutta ja läheisempää kanssakäymistä. (Sahlberg 1998)

Kaikkia nuoria yhteiskunnan tuotteina ja markkinavoimien maalitauluina pitävien on vaikea tai lähes mahdoton uskoa, että osa nuorista on herkkiä, pehmeitä arvoja edustavia, määrätietoisia tulevaisuuden aikuisia, jotka pyrkivät säilyttämään elämää,

kantavat vastuuta ihmisistä, eläimistä, ympäristöstä ja tulevaisuudesta niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla.

”On vielä paljon kaikkea mitä haluan nähdä ja kokea. Tällä hetkellä minulle on tärkeintä saada hyvä koulutus, että minulla olisi mahdollisuus rakentaa itselleni hyvä tulevaisuus. Tulevaisuuden suhteen mä olen aika positiivinen. ... Mua on aina kiinnostanut opiskelu ja työt ulkomailla. Kansainvälisyys on tätä nykypäivää. Haaveena mulla on työskennellä sosiaalialalla, ihmisten parissa ja olla avuksi muille. ... oma perhe on minulle tärkeä ja sellaisen haluan tulevaisuudessaakin. Eniten mua pelottaa se, että mä teen väärää ratkaisuja ja epäonnistun elämässäni. Estääkseni tämän mä yritän tehdä kaikkeni.

(Tapaus 12, 15-vuotias tyttö)

Tällaisten nuorten tulevaisuuden- ja maailmankuva näyttävät aurinkoiselta ja myös realistiselta, jota tummien pilvien on mahdollista silloin tällöin varjostaa.

” Otan päivän kerrallaan ja katson mitä tulevaisuus tuo. Tiedän, että kaikki ei aina tuu oleen aurinkoista, sillä esimakua kovemmassa on ollut ääri rajoille asti... Kaikesta selviää kun jaksaa uskoa ihmisiin ja itseensä, vaikka se joskus repii sisältä ja lujaa! ” (Tapaus 20, 15-vuotias tyttö)

”Elämä ei ole ollut koskaan kovin tärkeää mulle... en usko tulevaisuuteen.”

(Tapaus 25, 16-vuotias tyttö)

Yllä olevat lauseet voivat kertoa myös siitä, että tänä päivänä on yhä jämäkämmin niin yhteiskunta- kuin koulutuspolitiikan alueilla tehtävä työtä ja varattava resursseja myös niiden nuorten tukemiseen, jotka eivät kykene suorittamaan perus- tai ammattikoulutusta ilman erityistukea ja – palveluita, joista ei koskaan tule ”kuuman ryhmän” edustajia työpaikoille tai jotka ovat henkisesti tai fyysisesti sairaita ja ovat enemmän tai vähemmän myös aikuisuudessa yhteiskunnan hyvinvointipalvelujen ja tukiverkkojen varassa. Nämäkin nuoret ovat omalla tavallaan ja sarallaan myös tulevaisuuden rakentajia, vaikka heidän käsityksensä maailmasta ja tulevaisuudesta näyttäisi rikki-näiseltä ja harmaalta. Jatkotutkimusaiheena kiinnostaisi selvittää ohjaako myönteinen maailman- ja tulevaisuudenkuva nuorten myöhempiä elämänvaiheita.

LÄHTEET

Aaltonen, M & Wilenius, M. 2002: Osaamisen ennakointi. Pidemmälle tulevaisuuteen, syvemmälle osaamiseen. Helsinki: Edita

Aho, E. 1996. Myrskyn silmässä. Kouluhallituksen pääjohtaja muistelee. Helsinki: Edita

Bauman, Z. 1996: Postmodernin lumo. Suomentanut Vainonen, J.: toimittaneet Ahponen, P. & Cantell, T. Tampere: Vastapaino.

Bauman, Z. 1996: Postmodernin lumo. Suomentanut Jyrki Vainonen: toimittaneet Pirkkoliisa Ahponen & Timo Cantell. Tampere: Vastapaino.

Beck, U. 1992. Risk Society. Towards a New Modernity. London: Sage

Beck, U. 1995. Nykyajan jäljillä : refleksiivinen modernisaatio. Suomentanut Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino

Berger, Peter L. 1998 Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma. Peter Berger ja Thomas Luckmann; jälkisanat Tapio Aittola, Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus

Brunstad, P.O. 1999. Tylsää. Hämeenlinna: Karisto Oy

Collins, R. 1988. Theoretical sociology. San Diego: HBJ

Dunderfelt, T.& Mäkisalo, M. 1999. Apokalyptis : maailmanlopun pelot ja uuden maailman unelmat . Söderkulla : Dialogia

Fukuyama, F. 1992. Historian loppu ja viimeinen ihminen. Porvoo: WSOY

Furman, E. 1998. Auta lasta kasvamaan. Helsinki: Yliopistopaino

Erikson, Erik H. 1959. Identity and the life cycle. Selected papers. New York, N.Y.: International Universities Press, cop

Etelälahti, A. & Gardemeister, S. 1995. Nuoren maailmankuva. Helsinki: Painatuskeskus.

Goldthorpe, John H. 1998. Rational action theory for sociology. *British Journal of Sociology* 49 (2), 167- 192.

Hall, D.T. & Mirvis, P.H.1996. The new protean career: Psychological success and the path with a heart. In D.T. Hall & Associates (eds.) *The Career is Dead – Long Live the Career*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 15-45.

Harinen, P. 2000. Valmiiseen tulleet. Tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry, julkaisuja 11/2000.

Heikkinen, H. 2000. Opettajan ammatin olemusta etsimässä – Hyvä opettaja tekee itsensä tarpeettomaksi. Teoksessa Harra, K. (toim.) *Opettajan psoessiosta*. Artikkelisarja. Okka-säätiön vuosikirja 2000. 1. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 8-19.

Heikkinen, A. 2001. Niin vähän on aikaa: ammatillisen kasvun katoava aika, paikka ja tila? Hämeenlinna: Ammattikasvatuksen tutkimus ja koulutuskeskus.

Heikkinen, A. 1986. Taustaselvitys peruskoulusta putoamisesta. Teoksessa A. Heikkinen & V. Jarva (toim.), *Peruskoulusta putoaminen ja kriisityö*. Esitutkimusraportti (s. 4-53). Helsingin yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Tutkimuksia, 1.

Helo, T., Uuritalo, R. 1995. Turku. Turun yliopisto

Helve, H. 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino

Helve, H., Lähteenmaa, J., Päivärinta T., Päällysaho, K., Saarikoski, H., Virtanen, P. 1997. Nuorisotutkimus 2000 3/97. Helsinki: Hakapaino Oy

Helve, H. (toim.) 1998. Nuoruudesta. Helsinki: Hakapaino Oy

Helve, H. (toim.) 1997. Arvot, maailmankuvat, sukupuoli. Helsinki: Yliopistopaino

Helve, H. Nuoret humanistit, individualistit ja tradionalistit. Helsinkiläisten ja pohjalais-ten nuorten arvomaailmat vertailussa. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi

Helve, H. 1987. Nuorten maailmankuva. Seurantatutkimus pääkaupunkiseudun erään lähiön nuorista. Helsinki: Yliopistopaino

Hietala, V. 1992. Kulttuuri vaihtoi viihteelle. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Hirsjärvi, S. 1984. Kasvatusfilosofia ja ihmiskäsitys. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen julkaisuja. B;5

Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Helsinki: Gaudeamus

Houni, P., Suurpää, L. (toim.) 1998 Kuvassa nuoret. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy

Hurrelman, K. 1988. Social structure and personality development. The individual as a productive processor of reality. Cambridge: Cambridge University Press.

Husserl, E. 1995. Fenomenologian idea: viisi luentoa. Helsinki: Loki-Kirjat.

Inglehart, R. 1997. Modernization and postmodernisation. Cultural, economic and political change in 43 societies, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.

Jääsaari, J. 1991. Nuorten poliittiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus

Kamppinen, M. & Malaska, P. 2002. Mahdolliset maailmat ja niistä tietäminen. Teok- sessa Kamppinen, M. & Kuusi, O. & Söderlund, S. (toim.) 2002 Tulevaisuudentutki- mus. Perusteet ja sovellutukset. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 896. Helsinki. s. 53-114.

Kangas, O. 1994. Rationaalisen valinnan teoriat. Teoksessa Risto Heiskala (toim.) Sosiologisen teorian nykysuuntauksia. Helsinki: Gaudeamus

Karila, K. 1999. Aineistolähtöinen tutkimus välineenä varhaiskasvatuksen asiantuntijuuden ymmärtämiseen. Teoksessa I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niiranen ja M. Ojala (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmät, 119-130.

Kegan, R. 1996. In over our heads. The mental demands of modern life. 3. pr. Cambridge (Mass.) : Harvard University Press.

Keltikangas-Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. Juva: WSOY

Kemppinen, P. 1995. Syyllistämisestä kannustamiseen - tie menestykseen. Helsinki: ISBN

Kemppinen, P. 1997. Nuoruuden taikaa. Vantaa: Kustannusvalmennus

Ketonen, O. 1985. Tietoliikenteen uudet haasteet yhteiskunnassa. Teoksessa P, Malaska ja M, Mannermaa (toim.) Tulevaisuuden tutkimus suomessa. Juva: WSOY

Kivinen, O., Rinne, R., Kivirauma, J. 1985. Koulun käytännöt. Koulutussosiologinen tarkastelu. Turku: Turun yliopisto

Kivinen, O., Rinne, R. & Ahola, S. 1989. Koulutuksen rajat ja rakenteet. Helsinki: Hanki ja jää.

Korpinen, E. 1993. Nuorten tulevaisuuskuvia. Helsinki: Opetusministeriö

Koskiahho, B. 1993, 275 teoksessa Miten tutkimme tulevaisuutta. (toim.) Vapaavuori, M. 1993. Painatuskeskus Oy: Helsinki

Kurikka, P. 1997. Elämän eväät. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Kuula, R. 2000. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuorten syrjäytyminen. Joensuu: Joensuun yliopisto. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja, ISSN 0781-0334; n:o 61

Kroger, J. 1999. Identity Development: Adolescence Through Adulthood. California: Sage Publications.

Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola ja R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lewis, S. & Smithson, J. & Brannen, J. 1999. Young Europeans' orientations to families and work. Annals of the American Academy of Political & Social Science 562. <http://ehostvgws.epnet.com>

Life, pp 209-226, ed E. D. Klemke. New York: Oxford University Press.

Liebkind, K. (toim.) 1994. Maahanmuuttajat. Helsinki: Gaudeamus

Lyotard, J.F. 1985. Tieto postmodernissa yhteiskunnassa. Jyväskylä

Lähteenmaa, J. 2000. Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Helsinki: Hakapaino Oy

Niiniluoto, I. (toim.) 2000. Järki ja moraalit globalisaation pyörteissä. Teoksessa Maailman henkinen tila ja tulevaisuus. Keuruu: Otava

Niiniluoto, I. 1999. Voidaanko tulevaisuudesta tietää? Tieteessä tapahtuu 1/1999. Helsinki: Tieteellisen seuran valtuuskunta.

Nowotny, H. 1994. Time. The modern and postmodern experience. Cambridge & Oxford: Polity Press.

Näätsaari, S. 1994. Laman kosketus. Helsinki: Nuorten Keskus

Onnismaa, J; Pasanen, H; Spangar, T (toim.) 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana. Jyväskylä: PS-Kustannus

Patrikainen, R. 1997. Ihmiskäsitys, tiedonkäsitys ja oppimiskäsitys luokanopettajan pedagogisessa ajattelussa. Joensuu: Joensuun yliopisto

Pihlaja, J. 2001. Tutkielmaa tekemään. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Pulkinen, L. 1988. Nuoren aikuisen elämänrakenne. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopiston psykologian julkaisuja;293

Puohiniemi, M.1993. Suomalaisten arvot ja tulevaisuus. Analyysi väestön ja vaikuttajien näkemyksistä, liite II. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1993/5. Helsinki: Tilastokeskuksen tutkimuksia 202.

Puolimatka, T. 1999. Kasvatus ja filosofia. Rauma: Kirjayhtymä Oy

Puolimatka, T. 1999. Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat. Tampere: Tammer - Paino Oy.

Puolimatka, T. 1995. Kriittisen ajattelun taidot. Tampere: Tammer – Paino Oy.

Puuronen, V. 1997. Johdatus nuorisotutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus

Raivola. R. (toim.) 2000. Vaikuttavuutta koulutukseen. Suomen Akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tutkimuksia. Helsinki: Edita. Suomen akatemian julkaisuja, ISSN 0358-9153;2/00

Rinne, R. 1997. Koulutus ja työ jälkimodernissa yhteiskunnassa. Kasvatus 5/1997, 450- 461.

Rinne, R. ja Salmi, E. 1998. Oppiminen ja uusi järjestys. Uhkien ja verkostojen maailma koulun ja elinikäisen oppimisen haastena. Tampere: Vastapaino.

Rintanen, H. 2000. Syrjäytymisvaaralle löytyy riskitekijöitä jo varhaislapsuudessa. Suomen lääkärilehti 13, 1496- 1497.

Rubin, A. 2000. Growing Up in Social Transition. In Search of a Late-Modern identity. Turku: Turun yliopisto

Rubin, A. 1996. Alas apatia. Tulevaisuus omiin käsiin Teoksessa Remes, P. & Rubin A., Tulevaisuutta etsimässä. Tulevaisuusteema opetuksessa. Board Of Education, Helsinki, ss. 41-86.

Rubin, A. 1998a. Images of the Future of Young Finnish People. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, Sarja D, 2.

Rubin, A 1999. Nuorten tulevaisuudenkuvat törmäyskurssilla todellisuuden kanssa. Kirjassa Metsä, M. ed. Tuleva tuhat. Tilastokeskus, International Business Statistics, Gummerus, ss. 339-356.

Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Porvoo-Helsinki-Juva: Werner Söderström.

Sankari, A. .2001 Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sihvola, J. 1998. Mennyt ja tuleva tuhat. Teoksessa Metsä, M. (toim.) 1999 Tuleva tuhat. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Silvennoinen, H. 1993. Nuorten kouluttamattomuuden ja työttömyyden rakenteelliset yhteydet. Nuorisotutkimus 2, 3-18.

Siurala, L 1993. Nuorten tulevaisuuskuvia. Helsinki: Opetusministeriö. Painatuskeskus

Suurpää, L., Aaltojärvi, P. 1996. Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Helsinki: Suomalaisuuden Kirjallisuuden Seura. Tietolipas, ISSN 0562-6129;143

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. ja Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjapaino West-Point Oy, 79-104.

Syrjäläinen, E. 1991. Etnografinen tutkimusote opetuksen tutkimisessa. Monisteessa L. Syrjälä & J. Merenheimo (toim.) Kasvatustutkimuksen laadullisia lähestymistapoja. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien seminaari Oulussa 11- 3.10.1990. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita.

Tervo, J. 1993. Hapuilua ja hallintaa. Tampere: Tammer – Paino

Tiuri, M. 1999. Tulevaisuus on toisenlainen. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy

Topo, P. 1988. Tyttöjen elämäntavat ja tulevaisuudenkuvat. Kansalaiskasvatuksen keskus r.y. Tutkimuksia ja selvityksiä 2/1988

Tuomi, J. ja Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy

Turunen, Kari. 1999. Opetustyö perusteet. Jyväskylä: Atena

Uusitalo, R. 1984. Yhteisökasvatustutkimus. Osaraportti 3. Koulun yhteisö oppilaiden silmin. Helsinki: Helsingin yliopisto. Helsingin yliopiston sosiologian laitos;34

Vestergaard, E, Löfstedt, J, Ödman P. 1991. Johdatus kasvatuksen filosofiaan. Suom. Lyyli Virtanen. Helsinki: Gaudeamus.

Viherä, M.-L. 1985. Tietoliikenteen uudet haasteet yhteiskunnassa. Teoksessa P, Malaska ja M, Mannermaa (toim.) Tulevaisuuden tutkimus suomessa. Juva: WSOY

Vuorinen, R. 1997. Minän synty ja kehitys. Porvoo: ISBN

Ziehe, T. 1991. Uusi nuoriso. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

LIITE

Ikä ____v

Tyttö __

Poika __

Vanhempien/vanhemman koulutus _____

—

Yhteiskuntamme on asettanut meille suunnattomat määrät rajoituksia ja velvollisuuksia, mutta toisaalta se tarjoaa myös valtavasti oikeuksia ja mahdollisuuksia. Maailma muuttuu, entäs sinä?

Mitä sanottavaa sinulla on maailmasta ja elämästä yleensä? Vai onko sinulla oikeutta, velvollisuutta, mahdollisuutta kertoa?

Kirjoita oma tarinasi ja perustele ajatuksesi. Mitä ajattelet elämästäsi ja/tai tulevaisuudestasi? Mistä iloitset? Haaveiletko, unelmoitko jostain? Mitä pelkää, vihaatko jotain? Mihin uskot, mihin luotat? Mikä on sinulle tärkeää? Miksi, miksi.....